

OTDK-DOLGOZAT

Patyi Hajnalka

2013

**SIKERT VAGY KUDARCOT HOZ A DUNA STRATÉGIA?
WILL BE THE DANUBE STRATEGY SUCCESSFUL OR END IN
FAILURE?**

Patyi Hajnalka

Kézirat lezárva: 2012. április 10.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	1
1. Régió, regionalizáció, regionalizmus	3
2. A nagytérégi szemlélet megjelenése az Európai Unió regionális politikájában	5
3. A funkcionális makrorégió fogalma	22
4. Az Európai Duna Régió Stratégiája: főbb mérföldkövek.....	26
5. Az EDRS: pillérek, prioritások.....	31
6. Magyarország szerepvállalása a Duna Stratégiában.....	41
7. Magyarország számára kiemelten lényeges területek	44
7.1 TEN-T 18-as projekt.....	44
7.2 TEN-T 17. számú projektje.....	45
7.3 V. páneurópai közlekedési folyosó	46
7.4 CETC-Route65: Közép-Európai Közlekedési Folyosó	48
7.5 VII. folyosó: a Duna.....	49
7.6 Energia	51
8. A stratégia lehetőségei és kihívásai.....	56
Összegzés	59
Felhasznált irodalom	62

*„A Duna parton sohse éltek
Boldog, erős, kacagó népek”*
Ady Endre: A Duna vallomása

BEVEZETÉS

Dolgozatomban az Európai Duna Régió Stratégiáját vonom vizsgálat alá. Témaválasztásomat a közép-európai régió iránti érdeklődésem alapozza meg. A Duna Stratégia roppant izgalmas kutatási terület, egyrészt, mert előzményeként számtalan közép-európai összefogást sürgető kezdeményezés említhető meg. Másrészt pedig a funkcionális makroregionális stratégiák az Európai Unió keretein belül a regionális politika legújabb eszközeinek tekinthetők. A Duna térség számára mint modell egyetlen makrorégió áll fenn példaként, méghozzá a Balti-tengeri Stratégia, ami szintén nem tekint vissza hosszú múltra. Így természetesen a jövő zenéje, mennyire lesz eredményes az együttműködés.

A Duna Stratégiával kapcsolatban a kutatásom során számtalan kérdés merült fel bennem. Vajon találnak-e a résztvevők olyan közös érdekeltiséget, amely mentén elindítható mindenféle ellenérzés és konfliktus nélkül a kooperáció, és innentől halad a kijelölt ösvényen? Vagy képtelenek lesznek összehangolni a saját érdekeiket egymáséival és az uniós célkitűzésekkel? Megmarad-e politikai síkon futó együttműködésnek a Duna Stratégia, vagy sikerül gazdasági sikra terelni a kooperációt, s idővel a gazdasági kapcsolatok bővítésén, a tapasztalatok megosztásának keresztül hatékony összefogást megvalósítani?

További lényeges kérdés, hogy sikerül-e tartalommal feltölteni a mesterségesen kialakított dunai makrorégiót. És egyáltalán helyes irány-e az Európai Unión belül makrorégiók szervezése? Megoldás lehet-e a felmerülő problémákra ez az új kooperációs forma? Kialakulhat-e olyan gyakorlat, tapasztalat, mely mind az Unió számára, mind a későbbiekben életre hívott makrorégiók számára hasznosítható lesz?

Ha jobban belemélyedünk a témába, óhatatlanul felmerül a közép-európai összefogás kérdése. Ezzel kapcsolatos kérdéseim: hogyan képes a dunai összefogás előmozdítani a közép-európai együttműködést, vagy képes-e egyáltalán erre? Melyek lehetnének azok a közösen lefektetett elvek, amelyek előmozdíthatnák a rég áhított együttműködést? Az Európai Unió jövőjét tekintve sem elhanyagolható a stratégia. Vajon elősegíti-e a tervezet a nem uniós tagállamokkal való kapcsolatteremtést? Meggyorsíthatják-e az itt szerzett közös tapasztalatok az esetleges későbbi bővítési folyamatokat?

Ezen kérdésekre keresem a választ, bár a legtöbbjük megválaszolása csupán sejtéseken alapulhat, hiszen a jövő dönti el, sikeressé válik-e a stratégia, megvalósulnak-e a megfogalmazott célkitűzések vagy pedig kudarcot vallanak.

A Duna Stratégia felvezetéseként szolgál a nagytérségi szemlélet megjelenésének és térnyerésének bemutatása az Európai Unióban. A nagytérségek régiók összekapcsolódásából eredeztethetők, így nyilvánvalóan előzményként említhetők az eurorégiók. A Maastrichti Szerződés jóvoltából a regionális politika már nem csupán a NUTS-rendszer egyes szintjei felé irányította minden figyelmét, hanem igény mutatkozott nagyobb területi egységek közösségi kezelésére. Meggyőződésem, hogy a transz-európai hálózatok, az interregionális együttműködési programok (INTERREG), valamint az európai területi együttműködési csoportosulások (EGTC) együttesen a nagytérségek különleges megítélésének irányába hatottak. A közös történelmi és kulturális értékekkel rendelkező, hasonló nehézségekkel küzdő, valamint földrajzi közelségben elhelyezkedő területek közös stratégiával való kezelése kedvező irányba mozdíthatja el fejlődésüket.

A nagytérségi szemlélet mellett lényegesnek tartom a funkcionális makrorégió definíciójának tisztázását. A funkcionális makrorégiók keretében nem közös gyökerek nélküli területek együttműködését tűzték ki célul, hanem olyan térségek kooperációs törekvéseit kívánják előmozdítani, illetve intézményesíteni, melyek kiaknázatlan gazdasági potenciállal bírnak. A dolgozat lényegi részét a Duna Stratégia történeti mérföldköveinek, a közös cselekvési terv pilléreinek, valamint prioritásainak ismertetése képezi. Amit előljáróban leszögezhetünk a Duna térség országait tekintve, hogy rendkívül heterogén régióról van szó, nemcsak a gazdasági, hanem kulturális, vallási értelemben is. Ebből a sokszínűségből ered az érdekek sokrétűsége, amely viszont megnehezíti az egyetértést, s a gördülékeny együttműködést. A dolgozat további részében a magyarországi szerepvállalással foglalkozom. Elemzem hazánk álláspontját a prioritásokkal kapcsolatban, s hangsúlyos szerepet szentelve a közlekedéssel és az energetikai kérdésekkel kapcsolatos elképzeléseknek, mint a TEN-T projektek, a páneurópai közlekedési korridorok, a Nabucco, a Déli Áramlat. A magyarországi szerepvállalásra vonatkozóan felmerül a kérdés, hogy hazánk miként tud hozzájárulni a Duna Stratégia sikeréhez. Mely területekhez fűződnek a legjelentősebb magyar érdekek? Mely prioritások terén kapott Magyarország koordinátori szerepet? Hogyan képes érvényesíteni közvetítői szerepét? Ezen kérdésekre szintén keresem a választ.

A Duna Stratégiától egyesek a teljes megújulást, gazdasági szárnyalást, buktatók nélküli együttműködés realizálódását várják, míg mások szkeptikusan viszonyulnak a megfogalmazott célkitűzésekhez. Annyit bizonyosan kijelenthetünk, hogy ezen makroregionális koncepció lehetőségeket és veszélyeket egyaránt rejt magában, s az nagyrészt csak a résztvevő országokon múlik, hogy az optimista vagy a pesszimista megközelítés kerekedik-e felül.

1. RÉGIÓ, REGIONALIZÁCIÓ, REGIONALIZMUS

A régió mint fogalom meghatározása nehéz feladatnak bizonyul, hiszen nincsen egységesen elfogadott, komplex definíció. Mind a tudományos, mind a hétköznapi életben számos esetben használatos, az egyes fogalmi meghatározások ugyanakkor szubjektív elemek, s szempontok sokaságából épülnek fel. Felsorolhatnék a rengeteg régiófogalom közül jó párat, ám célom nem az elnevezéssel kapcsolatos dilemmák feloldása, csupán a téma kapcsán szükségét érzem a legfontosabb jellemzők összefoglalásának.

A régió fogalmi elemei annak függvényében is változnak, hogy éppen mely szakterületről van szó. A szociológusok gyakorta kiemelik a régiók kulturális, szellemi vetületeit, a politológiában a hatalom, illetve a hatalmi funkciók megosztása kapcsán kerül előtérbe a meghatározás. Az igazgatási, jogi tudományokban leginkább elfogadott definíció az Európa Tanács 1978-as Bordeaux-i Nyilatkozatában öltött testet. Eszerint „a régió olyan közigazgatási egység, amely közvetlenül a központi igazgatási szint alatt helyezkedik el, önálló politikai felelősséggel felruházott...” (Nemes Nagy, 1997 p. 407).

A régió az én olvasatom szerint a következőt jelenti: létezik egy földrajzilag többé-kevésbé lehatárolt, sajátos tulajdonságokkal rendelkező területrész, amely ezen egyedi jegyek alapján elkülöníthető a többi területtől. A közös jellegzetességek közé sorolnám a gazdasági kérdésekben való egyetértést, a közös történelmi múltat, a tradíciókat, a hasonló gondolkodásmódot, a kulturális összetartozást. A régió meghatározásához véleményem szerint elengedhetetlen a közös identitástudat feltérképezése, illetve az összetartozás igényének jelenléte.

A régiókat elsősorban gazdasági érdekek hívják életre, de emellett közrejátszhatnak már fentebb említett más tényezők is. A régióknak többféle típusát különböztetjük meg; beszélhetünk természeti, gazdasági, történelmi, etnikai, kulturális, politikai, közigazgatási régióról (Győri, 2006 p. 473; Rechnitzer, 1998 p. 32). Az egyszerűbb áttekinthetőség kedvéért a regionális tudomány jelenleg három típust határol el egymástól, méghozzá a tervezési, vagy más néven programozási régiót, a csomóponti, valamint a homogén régiót. A tervezési régió szorosan kötődik a közigazgatáshoz, hiszen elsősorban statisztikai, területi tervezési célokat szolgál (Lengyel–Rechnitzer, 2004 p. 29). A programozási régió egy központi, vagy önkormányzati döntéshozó szerv által jön létre, amely egyértelművé teszi, hogy létezése egy felülről irányított folyamat eredménye. A közigazgatási szempontú térfelosztáshoz hasonlítható egyébiránt az Európai Unió NUTS-rendszere is, hiszen míg a normatív régiók a politikai egyetértés jegyében keletkeztek, addig az analitikus régiók kialakítását adatgyűjtési

és elemzési szempontok ösztönözték. A csomóponti régiók létrejötte sokkal inkább gazdasági indíttatású, határaik a gazdasági tevékenységek térbeli koncentrációja alapján húzhatóak meg (Rechnitzer–Smahó, 2011 p. 70). Többnyire ez egy nagyvárost, valamint agglomerációját jelenti. A csomóponti régiók esetében a gazdasági kapcsolatok intenzitása döntő fontosságú. A homogén régió nevéből fakadóan a homogenitás jegyében jön létre. Mindez azt jelenti, hogy bizonyos jellemzők (legyen ez gazdasági, társadalmi, földrajzi, kulturális stb.) alapján egységet képvisel az adott területrészt. Ennek fényében keletkezhetnek a földrajzi régiók, az ipari régiók, az idegenforgalmi régiók (Lengyel–Rechnitzer, 2004 pp. 34-35).

A regionalizáció, valamint a regionalizmus a régióhoz szorosan kötődő fogalmak. A regionalizáció alatt azt a top-down, azaz felülről szervezett folyamatot értjük, mely során a központi államigazgatási egységek bizonyos funkciókat, feladatokat a régiók szintjére delegálnak, lényegében hatalommegosztásra kerül sor. A regionalizáció egyrészt a politikai akarattal, másrészt a decentralizációval fonódik össze. A mindenkori központi hatalmi igényeknek megfelelően kerülnek kialakításra azok a területi egységek, melyeket felruháznak különböző jogosítványokkal, elsősorban gazdaságpolitikai indíttatásból.¹

A regionalizmus a felülről koordinált regionalizációval szemben bottom-up folyamatként írható le. Egy adott, erős identitástudattal bíró területi egység összefog annak érdekében, hogy a központi hatalomtól elszakadva némi önállóságot, autonómiát vívjon ki. Tehát a „megmozdulás” alulról szerveződik, s eredményessége nagyban függ az adott ország politikai, társadalmi viszonyaitól, valamint a területi egység fellépésétől (Györi, 2006 p. 476).

A regionalizmus és a regionalizáció eltérően jelentkezik egyes országok esetében. Ez a különböző politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, etnikai stb. viszonyoknak köszönhető. Másrészt fontosnak tartom leszögezni, hogy a két folyamat nem feltétlenül egy irányba tart. Gyakorta előfordul, hogy a hatalmi törekvések éles ellentétben állnak a szubnacionális területi egységek érdekeivel, s elképzeléseivel.

A regionalizmus szerepe a 20. század utolsó harmadában értékelődött fel igazán. A regionális szintek megerősödésével párhuzamosan az Európai Unió is egyre nagyobb teret nyitott a regionális érdekek érvényesülésének, valamint a régiók döntéshozatalban való részvételének.

¹ Temesi István: Regionalizmus és regionalizáció (doktori értekezés)

Forrás: http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Temesi_Istvan_ertekezes.pdf

Letöltés időpontja: 2011. február 6.

2. A NAGYTÉRSÉGI SZEMLÉLET MEGJELENÉSE AZ EURÓPAI UNIÓ REGIONÁLIS POLITIKÁJÁBAN

Elméleti bázisként, s makroregionális stratégiák megértéséhez kiindulópontként átfogó képet szeretnék mutatni arról, mikortól és miként jelentkezett a nagytérségek egységes kezelésének igénye. A nagytérségi szemlélet az EU regionális politikájában mintegy 20 éves múltra tekinthet vissza. Bár már a 60-as években indultak közvetlen határmenti, illetve határon átnyúló együttműködések, s a 70-es években teret hódított a regionalizálódás, mely szintén a régiók felértékelődésének irányába hatott; a nagytérségi megközelítés mégis csak a 90-es években jutott jelentősebb szerephez. A 60-as években már jöttek létre mai szóhasználatával élve eurorégiók, s a következő évtizedben az e kereteken belül megvalósított kooperációk is lendületet vettek, ám a Közösség egészen a 80-as évekig nem karolta fel ezeket a kezdeményezéseket. A regionális szemlélet szorosan kötődik a Maastrichti Szerződésben megfogalmazott határok nélküli Európa igényéhez, a Régiók Európája gondolatához. Az Európai Unió létrehozó szerződés intézményesítette az eurorégiókat, lendületet adva a régiók érdekei összehangolásának. Ettől kezdve az Európa 2000 és az Európa 2000+ dokumentumok is állást foglaltak a határmenti együttműködésekről, valamint a transznacionális kooperációkról. Ennek értelmében a transznacionális kezdeményezések keretében a perifériák helyzetének javítása, s infrastrukturális beruházások ösztönzése számottevő, ezentúl pedig a városhálózat- és a vidékfejlesztés (Nagy, 2009). A transz-európai hálózatok (TEN) is a 80-as évektől bontakoztak ki, hiszen céljuk elsősorban a belső piac zavarainak megszüntetése volt. A TEN egyébiránt szintén a Maastrichti Szerződéssel hozható összefüggésbe, ekkor vált igazán hangsúlyossá a transz-európai korridorok fejlesztése. Újabb fontos állomást jelentettek az Európai Bizottság által kezdeményezett INTERREG programok, elsődleges céljuk a határon átvívelő kapcsolatok intenzitásának fokozása. Az INTERREG 1989-től folyamatosan megújul, prioritásai kiegészülnek a Közösség térségeinek éppen aktuális problémáinak kezelésével.² Mind a TEN, mind az INTERREG programoknak a mai napig van létjogosultságuk, hiszen minden költségvetési időszakban újabb és újabb releváns célkitűzéseket fogalmaztak meg.

² Kruppa Éva: Régiók a határon: határmenti együttműködés az Európai Unióban és Közép-Európában
Forrás: http://www.lib.uni-corvinus.hu/phd/kruppa_eva.pdf
Letöltés időpontja: 2012. február 2.

A nagytérsegek különleges kezelése nyilvánvalóan összefüggött az Európai Unió határainak kiterjedésével, illetve a bővítésekből következő regionális különbségek növekedésével. Már az 1973-as csatlakozások kapcsán felmerült a területi diszparitásokból adódó problémák kezelése, majd Görögország, Spanyolország és Portugália felvétele a 80-as években tovább fokozta ennek szükségességét.

Az Európai Unió regionális politikájában a nagytérsegek felértékelődésének előzményeként lehet megemlíteni az eurorégiók létezését. Az eurorégiók keletkezése egyértelműen a 60-as évek Nyugat-Európájához köthető. Ma is létező határon átnyúló együttműködési forma, mely „hivatalos státuszát” az 1980. évi madridi konvencióval nyerte el. Az eurorégió legalább két ország egymással határos régióját foglalja magába, s elsősorban közös problémák megoldásának igénye hívta életre. Ezen kooperációk hasonló célkitűzésekkel jöttek létre, mint a majd későbbiekben tárgyalt INTERREG programok keretében megvalósuló különböző együttműködési formák, így a középpontban a határmenti kapcsolatok fejlesztése, a gazdasági potenciál együttes erővel történő növelése, a helyi és regionális hatóságok, valamint lokális aktorok közti párbeszéd elősegítése áll. Az eurorégiót úgy is definiálhatjuk, mint egy többé-kevésbé intézményesített kollaborációt szubnacionális hatóságok között, átszelve a nemzeti határokat.³ Létrejöhetnek bilaterális vagy multilaterális alapon, közjogi és magánjogi bázisúak is lehetnek. Az eurorégiók gyarapítják az európai értékeket, a határ két oldalán élők megvilágítják a békés együttélés, valamint a közvetlen kooperáció lehetőségét, hozzájárulva ezzel a biztonságérzet fokozódásához, a szabadsághoz, illetve az emberi jogok tiszteletben tartásához. Túl ezen az eurorégiók politikai üzenete a szubszidiaritás elvének érvényesülése, a partnerség építése, s a gazdasági és társadalmi kohézió előmozdítása. Gazdasági, társadalmi és szociokulturális szempontból nézve emelik a mobilitás fokát, mely szoros összeköttetésben áll a munkaerő-piaccal, illetve hozzájárulnak az infrastruktúrák fejlesztéséhez, ezenkívül pedig megosztják tapasztalataikat adatbázisok és tanulmányok segítségével.⁴

A közép-európai térséget tekintve számos eurorégiót találhatunk, ezek közül kiemelném a magyar vonatkozású Ister-Granum Eurorégiót, a Kárpátok Eurorégiót, az Alpok-Adria Munkaközösséget, a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégiót.

³ Perkmann, Markus: The rise of the Euroregion. A bird's eye perspective on European cross-border cooperation
Forrás: <http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/perkmann-rise-of-euroregion.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. március 17.

⁴ Otocan, Oriano: Report „Euroregion as a mechanism for strengthening transfrontier and interregional co-operation: opportunities and challenges

Forrás: [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-UDT\(2010\)008-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-UDT(2010)008-e.pdf)

Letöltés időpontja: 2012. március 17.

A transz-európai hálózatok létrehozásának gondolata az 1980-as évekhez köthető, a szállítási infrastrukturális befektetések, illetve a kiegyensúlyozottabb fejlődés tekintetében csak részsikereket könyvelhettek el. Hiányosságként felróható, hogy a fejlesztési tervek nemzeti alapon jöttek létre, valamint a finansziális keretek inadekvátak voltak. A Maastrichti Szerződésben megalapozták a transz-európai hálózatokat, méghozzá az energia, a közlekedés és a telekommunikáció terén. Illetve ekkortól kerültek előtérbe a kombinált szállítási módok, mint például a víz és a közút összekapcsolása.⁵ A belső piac zavartalan működése, valamint az elérhetőség javítása, s a gazdasági-társadalmi kohézió érdekében az infrastrukturális hálózatok fejlesztésére nagy igény mutatkozott. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a transz-európai hálózatok versenyhelyzet eredményei, hiszen az integrált belső piac és a négy szabadság elve miatt elengedhetlenné vált a folytonos összeköttetés biztosítása. A hangsúly a kereskedelmi egymásrautaltságon és a kölcsönös interdependenciákon alapuló rendszerről áthelyeződött a hálózatos összekapcsolódásra. A hálózatosodás irányába hatott a technológiatranszfer, a beruházások és a szolgáltatások szabad áramlása is (Cernaianu, Stegaroui, Stegaroui, 2010).

A Maastrichti Szerződés alapján a Közösségnek nincsen kizárólagos hatásköre az infrastruktúrafejlesztésre és építésre, a szubszidiaritás elvének értelmében ez tagállami kompetencia. Ugyanakkor az Európai Uniónak kötelessége katalizátorként közreműködni a folyamatokban. Az 1993-as Fehér Könyvben megerősítést nyert az Unió által a TEN fundamentális jelentősége. A transz-európai közlekedési hálózat, a TEN-T létrehozására 1996-ban fogadtak el egy irányelvet, mely szerint a környezetbarát szállítási módokat kell előnyben részesíteni, így a kezdeti programok többsége a vasúti közlekedéssel állt kapcsolatban. Ugyanebben az évben bontakozott ki a TEN-E, az energia, valamint egy évvel később a TEN-C, a telekommunikációs program. A TEN programok esetében meg kell említenünk a kettős tervezési struktúrát. Ez azt jelenti, hogy létezik egy minden részletre kiterjedő, általános érdekeket megfogalmazó közös stratégia, valamint vannak kiemelten kezelendő, elsőbbséget élvező projektek, melyek szintén közös európai érdekeket szolgálnak.⁶ A TEN-T esetében például jelenleg 30, elsőbbséget élvező projekt van folyamatban.

⁵ Butcher, Louise: Trans-European Transport Networks (TEN-T)
7 February 2012

Forrás: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN00478>
Letöltés időpontja: 2012. március 5.

⁶ Mid-term evaluation of the TEN-T Programme (2007-2013) Final Report March 2011

Forrás:
http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/midterm_review/doc/final_report_v_to_commission_12_04_2011.pdf

A rendelkezésre álló források egy része származhat közvetlenül a közösségi költségvetésből, illetve a Strukturális Alapból és a Kohéziós Alapokból. Kedvezményes hitellehetőség áll rendelkezésre az Európai Beruházási Banknál, valamint a magánszektor forrásai is felhasználhatóak.⁷

A TEN-T programok esetében kezdetektől a határon átnyúló projektek kerültek fókuszba, illetve a nagy sebességű útvonalak. A cél az EU általános prioritásain túl központi térségek összekapcsolása az izolált, periférikus területekkel, az optimális kapacitások kihasználása, magas színvonalú infrastruktúra a felhasználók számára, s az intermodalitás ösztönzése. Feltételként szerepel a relevancia, a hatékonyság, az eredményesség, a hasznosíthatóság és a fenntarthatóság.⁸

2006-ban megalapították a TEN-T Adminisztratív Ügynökségét, mely nem csupán a technikai és pénzügyi előkészületekért felelős, hanem a monitoringban is részt vesz. A célkitűzések szerint 2020-ra a TEN-T programoknak 95.700 km-nyi közutat, 106.000 km-nyi vasutat, ebből 32.000 km-nyi gyorsvasút, 13.000 km-nyi belvízi hajóutat kell létrehoznia.⁹ A 2011-es Fehér Könyv céljai alapján a transz-európai közlekedési hálózat keretrendszerét újra kell gondolni. A finanszírozás reformja keretében egyrészt gyarapodniuk kell a felhasználható pénzügyi forrásoknak, másrészt pedig kevesebb támogatást fognak nemzeti szintre folyósítani, inkább konkrét projektek finanszírozása kerül előtérbe. Elemi fontosságú, hogy az általános célkitűzésekből kiindulva a feltételrendszernek megfelelően konkrét cselekvési tervek fogalmazzanak meg, figyelembe véve az egyedi sajátosságokat. A célok elé támasztott elvárások között találjuk a rendszerezettséget, a mérhetőséget, a realitást és az időbeli teljesíthetőséget. A prioritások megvalósulásához fundamentális a szervezett menedzsment háttér, a befektetési tervek pontosítása, a kapacitástervezés, a technikai segítségnyújtás.¹⁰

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

⁷ Soave, Piero: Financing the Trans-European Networks
Forrás: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_4.7.2.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

⁸ Mid-term evaluation of the TEN-T Programme (2007-2013) Final Report March 2011

Forrás:

http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/midterm_review/doc/final_report_v_to_commission_12_04_2011.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

⁹ Soave, Piero: Trans-European Networks – Guidelines

Forrás: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_4.7.1.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

¹⁰ Mid-term evaluation of the TEN-T Programme (2007-2013) Final Report March 2011

Forrás:

http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/midterm_review/doc/final_report_v_to_commission_12_04_2011.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

A transz-európai energia hálózatoknak óriási szerepük van, a belső energiaellátás biztosítása, a kiszolgáltatottság leküzdése, a kínálat diverzifikálása kulcsfontosságú kérdés a Közösség számára. Az energiabiztonság megteremtése szorosan kapcsolódik a területi kohézió erősítéséhez, a fenntarthatósághoz, a megújuló energiaforrások felhasználásának ösztönzéséhez.¹¹ Ugyanakkor a tapasztalatok szerint a programok rendkívül alulfinanszírozottak, illetve a nemzeti energiastratégiák sokszor nincsenek összhangban az Európai Unió célkitűzéseivel. A 2006-os TEN-E rendelet értelmében az energetikai szempontból elszigetelt területek összeköttetését mindenképpen javítani kell, biztosítva a diverzifikációt, és az energiaellátást. A TEN-E program keretében is vannak prioritást élvező projektek, melyek között ott találjuk a villamos energia tárgykörében a német–lengyel–cseh–szlovák–osztrák–magyar–szlovén hálózat potenciáljának növelését.¹² Az energiapolitikai kérdéseket bővebben részletezem közvetlenül a Duna Stratégia országaira vonatkoztatva.

A transz-európai telekommunikációs hálózatok erősen közszolgáltatás-orientáltak, a cél az innovatív online szolgáltatások használatának terjesztése, az információs társadalom térnyerése, a kkv-k versenyképességi potenciáljának növelése. Ezen projektek keretében az e-kormányzás, az egészségügy, az e-learning széles körű terjesztése megy végbe, valamint az idős és a fogyatékkal rendelkező emberek bevonása az információs társadalom nyújtotta előnyökbe.¹³

A TEN programokban a nagytérségi szemlélet egyértelműen érvényesül, hiszen a projektek egy része rendkívül nagy területi kiterjedtséget követel, így tudják leginkább szolgálni az összeurópai érdekeket, valamint regionális blokkok összekapcsolására törekszik.

A transz-európai hálózatokkal körülbelül egy időben, a 80-as évek végén az Európai Bizottság javaslatára született meg az INTERREG elnevezésű közösségi kezdeményezés. Első ízben 1990 és 1993 között, majd ezután 1994-99-as, 2000-2006-os és 2007-2013-as időszakban indult el. Alapvető célként az elszigetelt és elmaradott, az ipari szerkezetváltással küzdő régiók, illetve rurális térségek felzárkóztatását fogalmazták meg az európai társadalmi és gazdasági kohézió jegyében. Az INTERREG programok határmenti és határon átvágó együttműködésekre építenek, s ezt elősegítendő irányozzák elő különböző hálózati infrastruktúrák építését, valamint a már meglévők korszerűsítését. A közös programok

¹¹ http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/127066_en.htm

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 1364/2006/EK határozata (2006. szeptember 6.) a transzeurópai energiahálózatokra vonatkozó iránymutatások megállapításáról és a 96/391/EK és az 1229/2003/EK határozat hatályon kívül helyezéséről

Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0001:0023:HU:PDF>

Letöltés időpontja: 2012. március 25.

¹³ http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/124226e_en.htm

kivitelezése és végrehajtása előmozdítja a határ két oldala közti kooperációt, a cselekvési tervek pedig a Közösség határain belül és kívül is érvényesek. Ez a célkitűzés szolgálja a régiók közös érdekeikért való együttes fellépését annak érdekében, hogy kitörjenek a gazdaságilag izolált pozíciójukból. A főbb prioritások közé sorolták még a közintézmények, a magánszervezetek és az önkéntes testületek közti kapcsolattartás intenzitásának növelését. A siker feltételeként írták elő az intézményi háttér megteremtését. Az INTERREG programok multiszektorális együttműködéseként írhatóak le, melyek magukba foglalnak gazdaságot, kereskedelmet, környezetvédelmet, infrastruktúrát felölelő kérdéseket.

Az első INTERREG programok célul tűzték ki a kis- és középvállalatok fejlesztését, kiváltképp a technológiatranszfer élénkítése, valamint hatásosabb marketing eszközök alkalmazása tekintetében. Kiemelten kezelték a turizmus fellendítését, a mezőgazdaság modernizálását, a telekommunikációs hálózatok fejlesztését, a víz-, gáz-, s elektromos áramellátás biztosítását, a lokális energia-infrastruktúra korszerűsítését, a környezeti kockázatok hatékony kezelését, a rurális területek fejlődését, a szállítási infrastrukturális beruházások ösztönzését, valamint az oktatás és kutatás terén levő együttműködést. A későbbi INTERREG programok is hasonló célkitűzésekkel operáltak, ám kiegészítették azokat az aktuális gazdasági és társadalmi kihívások kezelésével.

Ami a pénzügyi forrásokat illeti, az Európai Unió az INTERREG I-re mintegy 800 millió ECU-t különített el, melyből főként az elmaradott gazdasági fejlettségű régiók felzárkóztatását lehetett finanszírozni. További kiegészítő projektekre csekély forrásokat bocsátottak rendelkezésre, viszont lehetővé tették az Európai Beruházási Banktól való hitelfelvételt. A kezdeményezések egyébiránt társfinanszírozásúak voltak, tehát a költségek bizonyos hányadát mindenképpen a résztvevő régiónak kellett állnia. A közösségi hozzájárulás nagysága nagyban függött az adott régió fejlettségi szintjétől, egyes esetekben ez 75%-ot, de általában 50%-ot jelentett.¹⁴

Az 1994 és 1999 között létező INTERREG II három kiemelkedően lényeges területre irányzott elő támogatásokat. Az első a határon átnyúló kooperációk csoportja. Ezen programok nagy része a belső határokhoz kötődött, kisebb hányadban irányult a Közösség külső határaitra. A határon túli együttműködésekre mintegy 2,6 milliárd eurót különítettek el. A következő területet az energiahálózatok fejlesztésére szolgáló tervezetek jelentették, mely ág számára 450 millió eurót biztosítottak. A harmadik csoportot képezték a transznacionális

¹⁴ Community Initiatives

Forrás: http://www.interact-eu.net/downloads/2463/Technical_Fiche_on_INTERREG_I_-_European_Commission.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 2.

együttműködések, finanszírozásukra 413 millió eurót bocsátottak rendelkezésre. A transznacionális együttműködés mélyebb és speciálisabb regionális és területi tervezést tesz szükségessé. A sikeres tervezés és a kooperáció pedig nemcsak nemzeti szinten, hanem a regionális és helyi hatóságok, önkormányzatok szintjén is elengedhetetlen. Ezen ág feltételezi a hozzájárulást a harmonikusabb és kiegyensúlyozottabb területi fejlődéshez az Európai Unióban, valamint a közösségi politikák megvalósításához.

Az általános célkitűzések nagyban hasonlítottak a korábbi programban megfogalmazottakhoz, így prioritást élvezett az izolált régiók kitettségének csökkentése és megszüntetése a határokon átvívelő szállítási és energia-infrastruktúra javításával összhangban. Ösztönözték a határokon átnyúló üzleti kapcsolatok dinamizálását, a kkv-k innováció és K+F alapú működését, a mezőgazdasági és rurális területek felzárkóztatását. Már megjelentek az életminőség javítására irányuló célkitűzések is, melyek lefedik az egészségügyi rendszer megreformálását, a szociális szolgáltatások, illetve ellátórendszerek átalakítását, a környezetvédelmi szempontok előtérbe helyezését, ezentúl pedig a kulturális, s természeti örökség megőrzését. Szintén kiemelt területként kezelték a programokban a vízgazdálkodást, az elérhetőség javítását, a telekommunikációs hálózatok korszerűsítését, s kiépítését, és az információs társadalom alapjainak lefektetését. Az elérhetőség és a kommunikációs hálózatok kifejezetten a munkahelyteremtéssel állnak kapcsolatban. Ezenkívül a program nem titkolt célja volt a mobilitás növelése, mind a regionális, mind a lokális szintet tekintve.

Az INTERREG II esetében már megjelent a makroregionális szemlélet, valamint megindult a külső határok integrációja is. A célokat és az eredményeket összevetve a két leglényegesebb „mutató” az izoláció foka és az integrált finanszírozás sikere. Az INTERREG II talán leggyengébb pontja a pénzügyi menedzsment rendszer volt, a többi területen viszont kiváló eredményeket értek el a projektek. Szembetűnő változásként említhető az elszigetelt területek bekapcsolása a gazdasági vérkeringésbe, amely a legfőbb célként szerepelt. A turizmus, az egészségügy, a szociális szolgáltatások szignifikáns javulást mutattak a fejlődő régiókban, illetve az energiaellátás és a telekommunikáció szempontjából is sikeresnek mondható a közösségi kezdeményezés. Más területeken korlátozottabb volt az eredményesség, ez leginkább a gazdaság és az üzleti környezet esetében érhető tetten, bár javult a szolgáltatások színvonala, és a K+F tevékenység is intenzívebbé vált.¹⁵

¹⁵ Az INTERREG II-ről szóló rész az Ex-post evaluation of the Interreg II Community Initiative (1994-1999)
Forrás: http://www.interact-eu.net/downloads/2392/European_Commission___INTERREG_II_Ex-post_Evaluation_Summary.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 2., valamint
Community Initiative INTERREG II 1994-1999: An initial evaluation January 2000

A következő az INTERREG III, mely a korábbiaktól eltérően 5 nagy területet fed le. Külön bánásmódban részesülnek a határmenti, a transznacionális, valamint az interregionális együttműködések, s az ESPON¹⁶ és az INTERACT¹⁷ is ide tartozik.

A határmenti együttműködések tekintetében sok újdonságot tapasztalhatunk, hiszen a programok nagy része a társadalmi-gazdasági fejlődés élénkítésére irányult, melybe beletartozott például a turizmus, az oktatás, a környezetvédelem, az egészségügy, a K+F, a kultúra, a foglalkoztatás. Eredményességét tekintve a határmenti kooperációk terén kiválóan működtek az alulról jövő kezdeményezések, s a határmenti területek összeköttetése szintén javult. Kiküszöbölték és csökkentették az infrastrukturális beruházások környezetre gyakorolt negatív hatásait. A programok hatásosságát leginkább a közös stratégiai irányvonalak kijelölése, a közös döntési mechanizmusok a megfelelő szinteken való kialakítása, valamint a decentralizált menedzsment emelte.

A transznacionális együttműködések elsősorban a környezetvédelemhez, illetve a természeti és kulturális örökségvédelemhez kapcsolódtak. A programok esetében célul tűzték ki a területi fejlesztési stratégiák, valamint a tervezési folyamat pontos meghatározását, tanulmányok elkészítését, hozzáférhető adatbázisok létrehozását. Ugyanakkor kézzel fogható prioritásokat szintén megfogalmaztak, mint a vízgazdálkodás, az árvízvédelem, a vízminőség javítása, hatékony és fenntartható közlekedési hálózatok fejlesztése. Megjelent az igény a transznacionális együttműködésre lépő régiók külső és belső elérhetőségének javítására.

Ami újdonság a korábbi INTERREG programokhoz képest, az az interregionális együttműködések ösztönzése. Konkrét célkitűzések nem fogalmazódtak meg, viszont igényt támasztottak a programok során a bevált gyakorlatok és tapasztalatok cserélődésére, valamint hogy hozzájáruljanak a különböző politikák és eszközök hatékonyságának növeléséhez, elősegítve ezzel a regionális kohéziót. Az interregionális együttműködések kifejezetten mélyek és intenzívek voltak annak ellenére, hogy korábbi programok tapasztalatai direkt módon e téren nem álltak rendelkezésre.

Az utolsó két ág, az ESPON és az INTERACT rendszer indirekt módon járult hozzá a kohéziós politikához, illetve az INTERREG III-hoz. Míg előbbi feladata a tudásbázis megteremtése a területi fejlődés trendjeinek kutatásához, addig utóbbi a programok hatékonyságát, s hatásosságát hivatott fokozni.

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/interreg_en.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 2. alapján készült.

¹⁶ European Observation Network for Territorial Development and Cohesion (Európai Területi Tervezési Megfigyelő Hálózat)

Az INTERREG III programjairól összességében elmondható, hogy rendkívül heterogének voltak, ugyanakkor mégis mély és intenzív kooperáció alakult ki egyes esetekben. Az eredményesség hiánya legfőképp a finanszírozási nehézségek rovására írható. Nehezen tudták összeegyeztetni a finanszírozás rendszert az új területi szemlélettel, s emiatt a közös finanszírozású projektek száma elenyésző volt. További akadályt képeztek az általánosan megfogalmazott kritériumok, feltételek, melyek nem igazodtak a speciális igényekhez, a különleges bánásmódot igénylő régiók sajátosságaihoz. A legtöbb fizikai beruházás hatásai a lokális környezetre koncentráálódtak, csupán pár esetben lehetett kimutatni, hogy a befektetések a határon túli területek fejlődésére is befolyást gyakorolnak. A projektek tehát elsősorban soft jellegű kooperációt eredményeztek, melyek ettől függetlenül sikereket könyvelhettek el a programrégióban a problémamegoldó-képesség fejlesztésében, valamint a közös érdekek megtalálásában, s a lehetőségek kamatoztatásában.

Az INTERREG IIIB (transznacionális kooperáció) esetében a CADSES program emelkedik ki, míg INTERREG IIIA (határmenti együttműködés) keretében a dolgozatom szempontjából érdekes régióra koncentrálna négy lényeges programot tudunk megemlíteni:

- a Magyarország-Szlovákia-Ukrajna Szomszédsági Programot,
- a Magyarország-Románia-Szerbia-Montenegró Együttműködési Programot,
- a Szlovénia-Magyarország-Horvátország Szomszédsági Programot,
- a Magyarország-Ausztria INTERREG IIIA Programot.¹⁸

Az INTERREG IV a 2007-2013-as költségvetési időszakra vonatkozik, éppen ezért pontos eredményekről még nem lehet beszámolni. Céljait nézve hasonló az előzőekhez, kitűzött elvárás a regionális hatóságok tudásbázisának szélesedése, s ezáltal a regionális politika és eszközeinek javítása. Egy 2010-es közbenső jelentés szerint a célok főként a középtávú tervekben relevánsak, a legtöbb kezdeményezést tekintve a stratégiai és az operatív célok összehangoltak. A programok kormányzásáról azt állapították meg, hogy néhány esetben az információk nem jutnak el az összes szereplőhöz, s szükséges lenne, hogy más strukturális programokkal legyenek átfedések, s így szinergiák jöjjenek létre. A kivitelezéskor is lépnek fel nehézségek, elsősorban az interregionális együttműködéseknel fedeztek fel némi ellentmondást az elvi célok és a működés között, valamint az általános és a konkrét

¹⁸ Az INTERREG III Community Initiative (2000-2006) Ex-Post Evaluation Final Report

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/interreg_executive_summary_en.pdf alapján készült.

Letöltés időpontja: 2012. március 2.

prioritások között. Azt is nehezményezi a jelentés, hogy egyes régiók felülreprezentáltak, mások viszont alul.¹⁹

Összességében az INTERREG programokról elmondhatjuk, hogy kezdetektől fogva hasonló célkitűzéseket fogalmaztak meg. S bár mindegyik időszakban növekedett az e célra elkülönített összeg, mégis finanszírozási problémák merültek fel, amit sürgősen orvosolni kellene. Átláthatóbb és speciálisabb feltételrendszer meghatározása lenne kívánatos, ezáltal ugyanis fokozódhatna az eredményesség.

A legújabb nagytérégi kezdeményezésként az ETC,²⁰ azaz az európai területi együttműködés fogható fel. Az európai területi együttműködés legfontosabb feladata a határokon átívelő, a transznacionális, és interregionális kooperációk előmozdítása. A terminológiában ezek jól elkülöníthetők egymástól, viszont a gyakorlatban keverednek, és torz módon jelennek meg. Ezen együttműködési formák, mint már láthattuk, korábban az INTERREG programok keretében valósultak meg, ám mivel a 2007-2013-as kohéziós politika célkitűzései részben átalakultak, így a területi kooperáció dominánsabb szerephez jutott. Az INTERREG tapasztalatai alapján ugyanis integrált és jól kidolgozott struktúra, ezentúl kézzel fogható eredmények szükségesek. Az európai területi együttműködés mellett a konvergencia, illetve a regionális versenyképesség és foglalkoztatás jelenleg a legfőbb célkitűzés.

A konvergencia célkitűzés elsősorban a támogatásban részesülő tagállamok és régiók növekedési potenciáljának élénkítésére irányul. A fenntartható fejlődés, a munkahelyteremtés, valamint a hosszú távú versenyképesség elérése érdekében azokat a stratégiákat kell támogatásban részesíteni, melyek beruházásaikkal hozzájárulnak ezen célok teljesítéséhez.²¹ A regionális és helyi gazdasági potenciál serkentéséhez szükség van alapvető szolgáltatásokra és infrastrukturális beruházásokra, a már meglevők modernizálására, így téve vonzóvá a regionális, és helyi környezetet a vállalkozások számára. Az új vállalatok megjelenése ösztönzi a foglalkoztatást, valamint a humánerőforrásba való befektetést, egy bizonyos idő után pedig a képzés átalakul az új gazdasági tevékenységek kiszolgálása érdekében.²² A

¹⁹ The Intermediate evaluation of the Interregional Cooperation Programme INTERREG IVC Final Report
Forrás: www.interact-eu.net

Letöltés időpontja: 2012. március 15., valamint

Daniela Pirvu, Emilia Ungureanu, Natalia Ciorchina (2011): Opportunities and Difficulties in the Implementation of Projects Financed Through the INTERREG IVC Program in Romania
In: Transylvanian Review of Administrative Sciences, No. 32 E/2011, pp. 195-206

²⁰ A European Territorial Cooperation (ETC) magyarul európai területi együttműködés (ETE)

²¹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/050706osc_en.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 11.

²² http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/l_29120061021hu00110032.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 11.

vállalatok számára biztosítani kell a legfontosabb szolgáltatások (pl. pénzügyi) akadálytalan elérését, a megfelelő technológiai környezetet.

A konvergencia keretében²³ azok a régiók támogathatóak, melyeknél az 1 főre eső GDP nem éri el az uniós átlag 75%-át. Magyarország esetében a közép-magyarországi régió kivételével minden NUTS2-es szintű területi egységünk innen jut támogatáshoz, de Csehország, Lengyelország, Szlovákia, a három balti állam, Románia, Bulgária, Portugália, Spanyolország területének nagy része is.²⁴

A területi egységek kategorizálása során létrehozták az ún. phasing-out régiókat. A phasing-out támogatások lényege, hogy a 2004 előtt csatlakozott tagállamok az Európai Unió összes tagállamát figyelembe vevő konvergencia szabály szerint nem részesülhetnek támogatásban, ám az EU-15-ök átlagában nem érik el a 75%-ot. Ebbe a csoportba tartoznak Németország, Görögország, Olaszország, Spanyolország egyes vidékei.

A regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés háttérében a tudásalapú gazdaság, valamint az információs társadalom megteremtése, az innovációs potenciál növelése, a K+F szektor beruházásainak ösztönzése iránti igény húzódik meg. Ezenkívül ide sorolhatjuk a hálózati, közlekedési infrastruktúra fejlesztését, a környezetvédelmi szempontok előtérbe helyezését, a munkavállalók és a vállalkozások gazdasági változásokra való „érzékeny” reagálásának csökkentését, alkalmazkodóképességük javítását.

Az ún. phasing-in támogatás már abból a pénzösszegből történik, melyet a versenyképesség és a foglalkoztatás növelése számára különítenek el. Azok a régiók, amelyek elérik az EU-s átlag 75%-át fokozatosan bevezetendő támogatásban részesülnek (Rechnitzer–Smahó, 2011 p. 335). Phasing-in régiókat találunk Franciaországban, Svédországban, Finnországban, Németországban, Olaszországban, Spanyolországban, Dániában, a Benelux államokban, az Egyesült Királyságban, Írországban, Magyarországon pedig Közép-Magyarország tartozik ide.

²³ A 2007-2013-as időszakra a támogatások 81,54%-a (251,163 milliárd euró) a konvergencia célkitűzésre fordítható, 15,95%-a (kb. 49,13 milliárd euró) a regionális versenyképesség és foglalkoztatás növelésére, míg 2,51% (7,75 milliárd euró) az európai területi együttműködésekre.

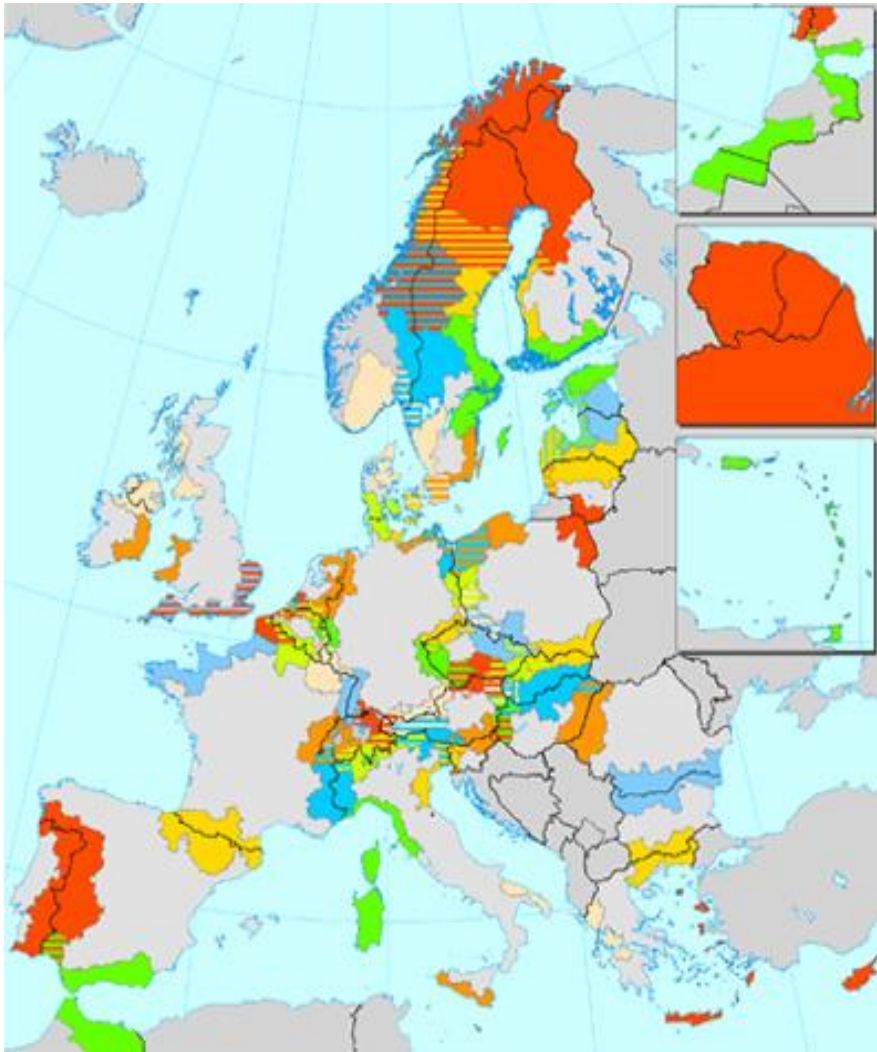
Forrás: www.nfu.hu/download/3011/06_Strukturális%20Alapok.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 12., valamint az adatok forrása:

http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=15

²⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/index_hu.htm

1. ábra: Az európai területi együttműködés keretében megvalósuló határmenti kooperációk

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/eu/crossborder/index_hu.ht

Az ETE nem nemzeti jellegű programok kidolgozásáról szól, hanem éppen az a lényege, hogy az együttműködni kívánó országok közös stratégiát és cselekvési tervet nyújtanak be, illetve a végrehajtásról is együttesen gondoskodnak. Az európai területi együttműködés keretében elinduló programok számára a finansziális bázist az ERFA jelenti.

Az európai területi együttműködési csoportosulás (EGTC) 2007. január 1-je óta létező, jogi személyiséggel felruházott, önkéntes alapon szerveződő kohéziós politikai eszköz. A csoportosulást a 2004-es és 2007-es bővítési folyamattal lehet összefüggésbe hozni. Az ekkor csatlakozó országokban ugyanis számos, az uniós átlagtól messze elmaradó fejlettségű régió található. Az európai területi együttműködési csoportosulás létrehozását indította a gazdasági és szociális kohézió előrelendítése, azáltal hogy a két régió gazdasági potenciálját

hatékonyabban aknázzák ki. Másrésről az újonnan csatlakozott tagállamok számára segítséget nyújt az Európai Unió alapok által támogatott projektek átültetésére. Nem utolsósorban hozzájárulhat a határon átnyúló kooperációk heterogén megnyilvánulásainak harmonizációjához.²⁵

Az EGTC tagjai lehetnek tagállamok, regionális, illetve helyi hatóságok. Az Európai Unió határain kívül eső harmadik ország esetében az állam nem lehet tagja a csoportosulásnak, csupán jogi személyei jogosultak részt venni a társulásban, abban az esetben, ha már másik két EU-s tagállam is csatlakozott az együttműködéshez. A résztvevők egyezmény keretében határozzák meg a csoportosulás feladatait, céljait, szabályait, a működés időtartamát.²⁶ Az EGTC előnyeként említhető, hogy akár uniós támogatás nélkül is képes a folyamatos működésre, valamint szabadabb kritériumrendszerének köszönhetően jobban érvényesíthetőek az ország-specifikus prioritások. A közös kezdeményezések a közlekedés, a környezetvédelem, az oktatás, az egészségügy, az energiapolitika, az innováció, a K+F szektor, a kultúra, a turizmus, a munkahelyteremtés, a mezőgazdaság területére terjednek ki (Rechnitzer–Smahó, 2011 p. 336).

Magyarország esetében az ETE-vel összefüggésben 6+3 programot említhetünk:

- Délkelet-európai Transznacionális Együttműködési Program,
- Magyarország-Szlovákia és Magyarország-Románia Európai Területi Együttműködési Program,
- Magyarország-Horvátország és Magyarország-Szerbia IPA CBC Program,
- Magyarország-Románia-Szlovákia-Ukrajna ENPI CBC Program.

Ezen programokban hazánknak irányító szerepe van, míg a Közép-európai Transznacionális Együttműködési Programban, az Ausztria-Magyarország Területi Együttműködési Programban, illetve a Szlovénia-Magyarország Határ Menti Együttműködési Programban csupán közreműködik.

A Délkelet-európai Transznacionális Együttműködési Program 16 ország területét öleli fel, köztük nyolc EU-tagállam: Olaszország, Ausztria, Szlovénia, Magyarország, Szlovákia, Románia, Bulgária, Görögország, valamint 8 nem uniós ország: Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Szerbia, Macedónia, Albánia, Moldova, s Ukrajna. A célkitűzések nagyon hasonlóak már korábban említett programokéhoz, valamint a Duna

²⁵ Engl, Alice: Territorial Cooperation in Europe: Coordinated Strategy or lost in Confusion?

Forrás: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws4_paper1_engl_territorial_cooperation.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 25.

²⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24235_hu.htm

Stratégiahoz, így megtalálható köztük az innovatív vállalati struktúrák ösztönzése, környezetvédelem, az elérhetőség javítása, illetve transznacionális szinergiák közbenjárásával a fenntartható fejlődés alapjainak megteremtése. Természetesen itt is elsődleges a gazdasági és társadalmi kohézió előmozdítása, a stabilitás és a versenyképesség megalapozása.²⁷

A románokkal, a szlovákokkal, a horvátokkal, a szerbekkel, az osztrákokkal, a szlovénekkel való együttműködésnek, s a magyar-szlovák-román-ukrán programnak számos közös eleme van. Ebből kifolyólag összesítve sorolom fel a legfontosabb prioritásokat, így adva átfogó képet a kooperációk indíttatásairól. Előjáróban annyit fontos leszögezni, hogy az országok nem teljes területükkel vesznek részt e programokban, hanem a határmenti területeik érintettek. A prioritások megfogalmazásában ugyan vannak különbségek, de lényegében mindegyikben megjelenik a fenntartható gazdaságfejlesztés, a versenyképesség növelése, a gazdasági és szociális koherencia megteremtése, illetve az elérhetőség és hozzáférhetőség kérdése, mint fundamentális érdek. Ezek alá sorolható be az infrastruktúra, a közlekedési hálózatok korszerűsítése, a K+F és az innováció alapú gazdaság megteremtése, közös kutatási projektek indítása, a határokon átívelő üzleti kapcsolatok javítása, a képzési rendszer reformja a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően, a munkaerő mobilitás élénkítése. A humántőke fejlesztése, a természeti, s a kulturális örökség védelme, az intézményi kapcsolatok dinamizálása, a környezeti kockázatok redukálása, a megújuló energiaforrások felhasználása és az energiahatékonyság fokozása szintén szignifikáns.²⁸

A Közép-európai Transznacionális Programról²⁹ érdemes egy kicsit bővebb jellemzést adni, hiszen a Délkelet-európai Transznacionális Programmal együttesen lefedik a Duna Stratégia területét, bár együttesen több országot vonnak be az együttműködésbe. Kiterjedését tekintve felöleli Ausztriát, Csehországot, Németországot, Magyarországot, Olaszországot, Lengyelországot, Szlovákiát, Szlovéniát, s Ukrainát. A közép-európai régió ilyen formájú összefogását sürgette, hogy egyes régiók között mind az életszínvonal, mind pedig a gazdasági fejlettség tekintetében hatalmas szakadék mutatkozik. Az operatív program éppen ezért azt célozza meg, hogy a leggazdagabb és a legelmaradottabb régiók közti diszparitásokat megszünteti, vagy legalábbis csökkenti, ezzel járulva hozzá a versenyképesség fokozódásához, ezentúl a gazdasági potenciál kiaknázásához.

²⁷ <http://www.southeast-europe.net/en/>

²⁸ A bekezdés a <http://www.huro-cbc.eu/en/>, <http://www.husk-cbc.eu/hu/>, <http://www.hu-hr-ipa.com/en/>, www.hu-srb-ipa.com, www.huskroua-cbc.net, www.at-hu.net, www.si-hu.eu alapján készült.

²⁹ A Közép-európai Transznacionális Program a www.central2013.eu illetve <http://www.vati.hu/index.php?page=main&menu=20512&langcode=hu> alapján készült.

Az első prioritás az innovációs potenciál növelése a közép-európai térségben. Nem véletlenül kiemelt cél ez, hiszen az innovációs folyamatok elősegítik az információáramlást a különböző aktorok között, mint kutatók, vállalkozók, befektetők, kormányzati hatóságok. A specifikusabb célok között szerepel az innováció terén levő együttműködés élénkítése, például az innovációs struktúrák cseréje, vagy újak kidolgozása, transznacionális klaszterek alapítása, a kormányzati szervek és pénzügyi intézmények együttműködése, a technológiatranszfer gyorsítása által. A továbbiakban jelentkezik az innováció terjedése feltételeinek megteremtése, hangsúlyozva a technológiatranszfer szükségességét a legelmaradottabb régiókban, a termelési szektor és az innovációs részleg együttműködésének dinamizálását, az információs és kommunikációs technológiák (ICT) használatának ösztönzését. Az innovációs potenciál alapja a tudásbázis, mely azért különösen fontos, hogy a magasan képzett fiatalok elszivárgását más, nagyobb vonzerővel rendelkező régiók felé megakadályozzák. Ezt leginkább a humántőke fejlesztésével lehet elérni, melyhez újabb és hatékonyabb transznacionális oktatási rendszer szükségeltetik, valamint a brain-drain, és a migráció kezelése. Hangsúlyos továbbá, hogy a képzési rendszer igazodjon a munkaerő-piaci igényekhez.

Második prioritási területként jelenik meg az elérhetőség javítása, mely magába foglalja a közlekedési hálózatok interkonnektivitását, a multimodalitást, a fenntartható közlekedési megoldások kidolgozását, illetve az ICT-t, mely által a szolgáltatások és információk áramlása könnyebben biztosított.

Harmadsorban a környezettudatosság jelentkezik a prioritások között. A közép-európai térség egyedülálló természeti örökséggel rendelkezik, mely megőrzése kulcsfontosságú a következő generációk számára. Éppen ezért a jelenlegi környezeti minőség megtartása, a természeti erőforrások védelme, a környezeti kockázatok csökkentése, s a természeti katasztrófák megakadályozása, a megújuló energiaforrások kihasználása és az energiahatékonyság növelése, illetve környezetbarát technológiák fejlesztése elemi érdek.

Végül a negyedik célkitűzés a versenyképesség és a vonzerő növelését irányozza elő. A sikerhez elengedhetetlen a policentrikus fejlődési modell meghonosítása, mely egy időben célozza meg a rurális és urbánus területek, metropoliszok és közepméretű városok fejlesztését, a város-vidék kapcsolat javítását. A közép-európai térség Európa többi részéhez hasonlóan az előregedő társadalom problémáival szembesül. Viszont sajnos a társadalmi kirekesztődés és a szegregálódás szintén jellemző. Ez a célkitűzés ennek megszüntetésére irányítja a figyelmet. Utolsó feladatként pedig a kulturális értékek megőrzése jelenik meg.

A makroregionális stratégiák szoros kapcsolatban állnak a területi együttműködésekkel. Egyfelől összeköti őket az a stratégiai szemléletmód, mely a nagytérségek integrált fejlesztésére irányul. A makroregionális stratégiák közös célkitűzések megfogalmazásával és erőteljes politikai támogatottságuk révén igyekeznek a meglevő eszközök segítségével programjaikat sikeressé tenni. Az európai területi együttműködés szemszögéből nézve ezen stratégiák inkább a már létező kooperációs folyamatos intézményesítésére törekednek. A programok implementációjában kerül előtérbe az ETE, ugyanakkor az európai területi együttműködés projektjei nem jelentenek egy az egyben átfedést a makroregionális stratégiák cselekvési terveivel. Míg a határon átnyúló programok általában helyi bázishoz kötődnek egy lokális központ domináns szerepével, az interregionális programok kizárólagosan az EU prioritásaihoz igazodnak, a transznacionális együttműködési forma pedig ötvözi e kettőt, addig a makroregionális stratégiák horizontálisan vegyítik mindezeket.³⁰

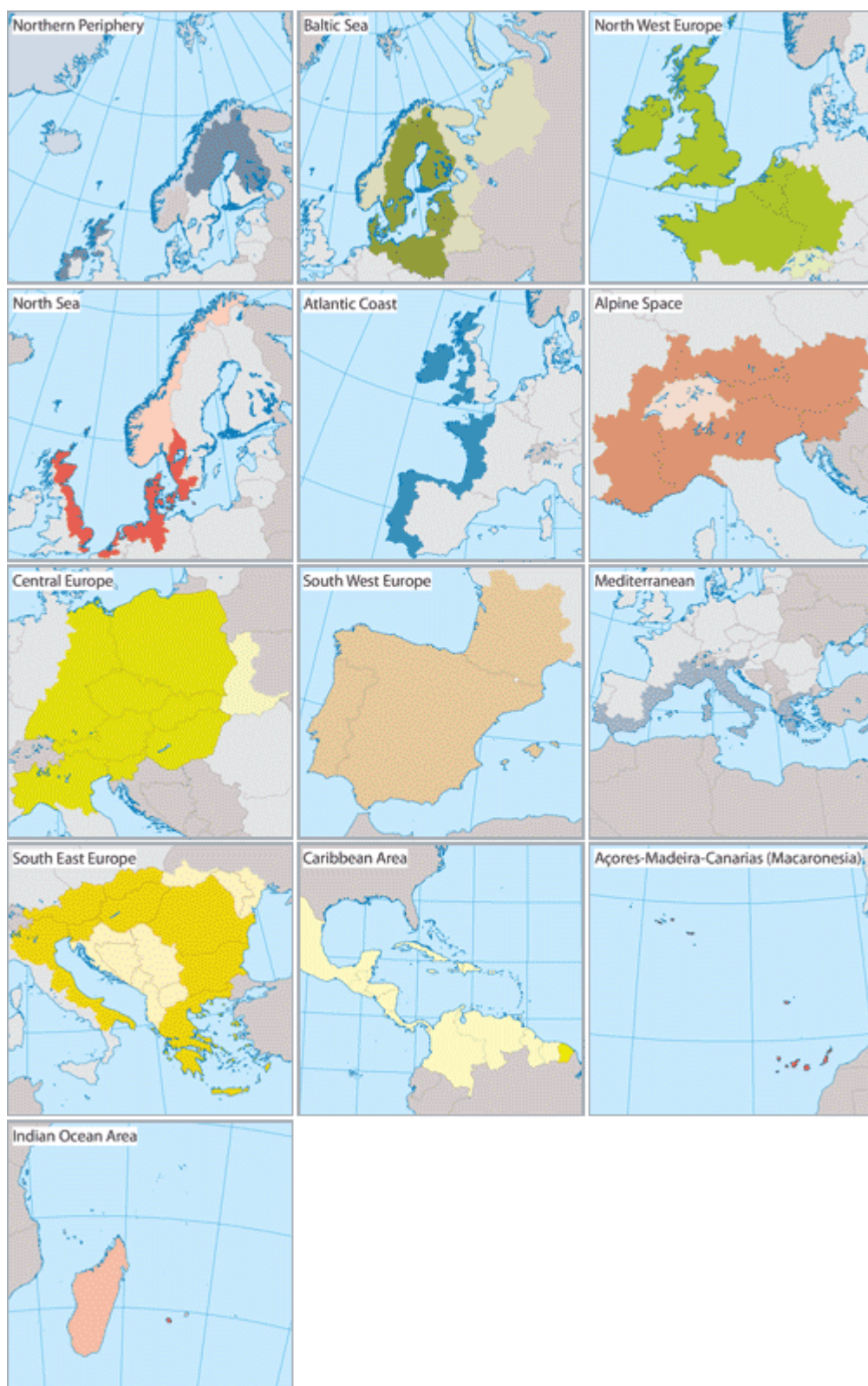
³⁰ European Territorial Cooperation post 2013 – Position Paper

Forrás: [http://www.interact-](http://www.interact-eu.net/downloads/2152/INTERACT_Position_Paper___ETC_beyond_2013___07.2010.pdf)

[eu.net/downloads/2152/INTERACT_Position_Paper___ETC_beyond_2013___07.2010.pdf](http://www.interact-eu.net/downloads/2152/INTERACT_Position_Paper___ETC_beyond_2013___07.2010.pdf)

Letöltés időpontja: 2012. március 25.

2. ábra: A transznacionális együttműködések a kohéziós politika keretein belül

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/transnational/index_hu.htm

3. A FUNKCIONÁLIS MAKORRÉGIÓ FOGALMA

A nagytérégi szemlélet nyomon követése felvezetésként szolgált a makroregionális koncepciók megismeréséhez. De mit is értünk makrorégió alatt? Milyen különleges tényezői vannak e kooperációs formának, s miért látja bennük a megújulás lehetőségét a Közösség? Az Európai Unió regionális politikája jelentősen átstrukturálódott az utóbbi néhány évben. A területi együttműködésnek új teret nyitó funkcionális makrorégió definiálásával a regionális politika keretein belül megvalósítható kooperációk sokkal rugalmasabb működést eredményezhetnek, mint a NUTS2, illetve a NUTS3 szintek. A makrorégiók kialakítása a többszintű kormányzás és döntéshozatal elveinek figyelembe vételével történik. Az Európai Bizottság meghatározása alapján a makrorégió számos közigazgatási területet fed le, melyek közös arculattal rendelkeznek, s hasonló kihívásokkal szembesülnek, igazolván, hogy egyedi stratégiára van szükségük.³¹ A kezdeményezés nem arra irányul, hogy közös múlt nélküli régiót hozzanak létre, hanem, hogy már létező hagyományokra építve fogják össze a fejlesztéseket, prioritásokat. Az Európai Unió pedig segítő kezet nyújt a koordinációban, a célok harmonizálásában, a működési keretek meghatározásában, de emellett folyamatos ellenőrzés alatt tartja a végrehajtás fázisát a projektek eredményességétől kezdve a pénzügyi források felhasználásáig.

Az első makroregionális stratégiára készített jelentés 2006 végén az Európai Parlament jóvoltából látott napvilágot, majd 2007 decemberében az Európai Tanács felkérte az Európai Bizottságot, hogy legkésőbb 2009 júniusáig dolgozza ki a balti-tengeri régióra vonatkozó tervezetet.³² A balti-tengeri államok számára kidolgozott stratégia nem véletlen, hiszen együttműködésük igen hosszú múltra tekint vissza. Már az 1950-es években felismerték a regionális kooperáció nyújtotta lehetőségeket, s ennek révén létrejött az Északi Tanács 1952-ben, majd 1971-ben az Északi Miniszteri Tanács. Az 1990-es években Lettország, Észtország és Litvánia függetlenedése következtében a skandináv országoknak, valamint Németországnak érdekében állt a térségi együttműködés ösztönzése. 1992-ben alakult meg a Balti-tengeri Államok Tanácsa, a következő évben pedig a Balti-tengeri Államok

³¹ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/baltic/com_baltic_en.pdf 5. oldal

Letöltés időpontja: 2011. október 17.

³² Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/baltic/com_baltic_en.pdf 2. oldal
Letöltés időpontja: 2011. október 17.

Szubregionális Együttműködése adott újabb lendületet az összefogásnak (Makkay, 2010 pp. 18-34). Mindezen máig aktív, gördülékeny működést realizáló szervezeteknek köszönhetően a stratégia megvalósításához rendelkezésre áll a kiépült, szervezett intézményi hálózat, amely stabil háttérrel biztosít a célok eléréséhez. Nem a Balti-tengeri Stratégia azonban az egyetlen ilyen újfajta kezdeményezés. Alighogy 2009-ben ezt a koncepciót elfogadták, máris egy újabb makrorégió létrehozásáról döntöttek (Braun-Kovács, 2011 p. 78). Ez pedig nem más, mint a Duna térségre vonatkozó Európai Duna Régió Stratégia, amely dolgozatom fő irányát képi.

A makrorégiók azért különleges egyedei a területi együttműködésnek, s ezáltal a regionális politikának is, mivel nemcsak EU-s országokat ölelnek fel, hanem átlépik az Unió határait, együttműködésre ösztönözve a szomszédságpolitikában résztvevő harmadik országokat. Összekötő szerepük azonban nem csupán ebben az értelemben érvényesül. A makroregionális stratégiák révén a peremterületek bekapcsolása a központi vérkeringésbe könnyebbé válhat. Újdonságként hat az a tény, hogy az újonnan kialakított térségek a nemzeti és szupranemzeti együttműködés mellett transznemzeti keretek között működnek (Braun-Kovács, 2011 pp. 78-92).

A funkcionális makrorégiók kialakításának ötlete a 2004-es és a 2007-es bővítéssel áll kapcsolatban. Ekkor ugyanis a „Dunai dimenzió” háttérbe szorította a „Rajnai dimenziót”, ami felszínre hozta a tagok között megbúvó érdekellentéteket (Ágh, 2010b p. 17). Az ellentétek elsősorban az uniós források elosztásában éleződtek ki. Az Uniónak nem csupán a közép-európai országok felzárkóztatásával akadtak nehézségei, hanem a gazdasági világválság több, korábban csatlakozott országot is ledöntött a lábáról (lásd Görögország). A funkcionális makrorégió ötlete nemcsak, hogy határokon átnyúló együttműködést indikálhat, hanem alternatíva lehet arra is, miképpen lehetséges a közösségi politikákat és a regionális kezdeményezéseket sikerrel összekapcsolni (Dieringer–Laukó–Schneider, 2010 pp. 65-66). Ezekben a makroregionális stratégiákban vertikális szinten helyezkednek el az uniós politikák, mint például a regionális politika, a szomszédság politika, energiapolitika, az oktatás, a szociálpolitika, a környezetvédelem, míg a horizontális szinten találhatjuk a résztvevőket. A makroregionális stratégiákban az országokon kívül jelentős szerephez jutnak a regionális, illetve helyi önkormányzatok, s a civil szféra is, mely biztosítja, hogy valóban az igényeknek és érdekeknek megfelelő prioritások és projektek szülessenek. Mondhatnánk úgy is, hogy integrált „policy-making” zajlik, a cél a politika összekapcsolása a szereplők minél szélesebb csoportjával. Nem véletlen, hogy a balti-tengeri térség és a dunai régió vált ilyen típusú területi szerveződéssé, hiszen mindkét térség esetében nyilvánvaló az egyelőre még kiaknázatlan gazdasági potenciál megléte. Az Európai Unió célja tehát nem kevesebb, mint

hogy az ezen régiókban rejlő lehetőségeket minél hatékonyabban használják ki, ezzel segítve elő a gazdasági fejlődést, a jólét növekedését, összességében pedig hozzájáruljanak az Unió versenyképességének fokozásához. A makrorégiók kialakítása, s hatékony működése adhatja tehát a Közösség fejlődésének dinamikáját.³³

Az uniós makrorégiókban minden szereplő fél egyenrangú, nincsenek előnyben részesített és irányító tagok. Ugyanakkor fontos, hogy az Unió az úgynevezett bottom-up folyamatokat támogatja, mely az alulról jövő kezdeményezéseknek enged teret (Koller, 2010 p. 177). Mindkét makroregionális stratégiában a Bizottság végig felügyeli a folyamatokat, legyen szó a projektekről, vagy a források elosztásáról. A konkrét cselekvési tervek kialakításánál az első lépés a pillérek meghatározása. Ezek adják a stratégia magját. A pilléreken belül a következő szerkezeti egységek a prioritások, majd a cselekvési tervek, projektek következnek. A célkitűzések elsődlegesen a makrorégiós igényekhez, szükségletekhez, fellépő kihívásokhoz, problémákhoz kötődnek, ám mivel a prioritások szorosan összefonódnak más uniós szakpolitikákkal, ezért figyelembe kell venni és igazodni kell a közösségi politikák már meghatározott irányelveihez, célkitűzéseihez (pl. az EU2020, a Lisszaboni Stratégia, a kohéziós politika, az energiapolitika stb. alapelveivel nem szabad ellentétes irányokat kijelölni). A projekteknek valódi hatást kell kifejteniük a makrorégiókra, szem előtt tartva a realitásokat és a megvalósíthatóságot, valamint a koherenciát. Az úgynevezett win-win megoldásokra kell törekedni.³⁴ Érvényesülnie kell továbbá a három „nem” elvének, azaz a célkitűzések megvalósításához nincs lehetőség új szabályozás elfogadására, új intézmények létrehozására, valamint új finanszírozási források bevonására. Mindez komoly kormányzati kihívást jelent, így valóban szükséges a hatékonyabb feladat- és forráselosztás, valamint az intézményi háttér működésének javulása.

³³ Pertti Joenniemi: The EU Strategy for the Baltic Sea Region: A Catalyst for What?

Forrás: Danish Institute for International Studies <http://www.diis.dk/sw82427.asp>

Letöltés időpontja: 2012. január 31.

³⁴ Commission Staff Working Document: Action Plan

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/action_plan_danube.pdf 3-5. oldal

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 25.

3. ábra: Az Európai Unió már létező, s lehetséges makrorégiói

AZ EURÓPAI UNIÓ MEGLÉVŐ, ALAKULÓ ÉS POTENCIÁLIS MAKORRÉGIÓI				
Részt vevő országok	Működő és kialakuló makrorégiók		További potenciális makrorégiók	
	Balti-tenger-stratégia	Duna-stratégia	Atlanti-stratégia	Adriai–Jón-tengeri stratégia
EU-tagállamok	Németország, Lengyelország, Dánia, Svédország, Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia (8)	Németország, Ausztria, Szlovénia, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Bulgária, Románia (8)	Egyesült Királyság, Írország, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, Spanyolország, Portugália (8)	Olaszország, Görögország, Málta, Ciprus (4) Potenciálisan: Franciaország, Spanyolország, Portugália (+3)
Harmadik országok	Oroszország (1) Hosszabb távon: Belorusszia (+1)	Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Montenegró, Ukrajna, Moldova (6)	Norvégia, Izland (2)	Albánia, Macedónia Törökország (3)
Összesen	9 (+1)	14	10	7–10

Forrás: Braun Gábor - Kovács Zoltán László: Makroregionális stratégiák

In: Pénzügyi szemle 2011. 1. szám 80. o.

Egyes elképzelések szerint két további makrorégió születhet a Közösség keretein belül. Az Atlanti-stratégia és az Adriai-Jón-tengeri stratégia létrejöttét azonban nagyban befolyásolja a két, már meglevő régió teljesítménye, működési tapasztalatai. Előfordulhat ugyanis, hogy ezek a mesterséges területi szerveződések nem képesek kezelni a heterogenitásukat, a fellépő kihívásokat, nem tudják az érdekellentéteiket kompromisszumos megoldásokkal feloldani, s a társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális problémákra adekvát válaszokat adni. Ez a veszély mint Damoklész kardja lebeg a kezdeményezések felett.

4. AZ EURÓPAI DUNA RÉGIÓ STRATÉGIÁJA: FŐBB MÉRFÖLDKÖVEK

A Duna Stratégia tehát a közép-európai térség államait érintő legújabb multilaterális együttműködési kezdeményezés. A Duna Régió egy mesterségesen kialakított makrorégió az Európai Unió keretein belül. A fejlesztési programban résztvevő, a folyóhoz szorosan kötődő 14 állam közül nyolc már az Európai Unió tagja, nevezetesen Németország, Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia, Bulgária és Románia, a többi 6 ország (Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Moldávia és Ukrajna) viszont még nem EU-s tagállam. A térség mintegy 800.000 km²-nyi területet foglal magába, 80 millió feletti népességgel.

1. térkép: A Duna Stratégia által lefedett országok

Forrás: www.mkik.hu/download.php?id=9563 Letöltés időpontja: 2011. október 04.

Mióta Románia és Bulgária az Európai Unió tagjává vált 2007-ben, a Duna a Közösség belső vízi útjaként funkcionál. A csatlakozással a folyó hajózhatósága égetőbb kérdéssé vált, mint valaha, ugyanis így közvetlen összeköttetés létesült az Északi-tenger, valamint a Fekete-tenger között.³⁵ 2008 októberében Danuta Hübner, a regionális politikát felügyelő biztos felvetette a Duna térségre irányuló egységes stratégiai szemlélet lehetőségét. 2009 májusában Németország, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária és

³⁵<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1461&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>

Szerbia már elfogadott egy együttműködési nyilatkozatot,³⁶ melyben olyan átfogó prioritások teljesítését célozták meg, mint a területi, gazdasági és kulturális kohézió elérése a Duna mentén elhelyezkedő országokban. Az ezen nyilatkozattal kifejezett együttműködési szándék ösztönözte a Duna Stratégia kidolgozását. 2009 júniusában egy újabb mérföldkő következett, ekkor ugyanis a hazánk fővárosában megrendezett Duna menti városok és régiók negyedik európai konferenciájának keretében megalapították a Duna Menti Városok és Régiók Tanácsát (Szabó, 2011 pp. 13-19). A Duna-menti régió fejlesztését előirányzó tervezet kimunkálására az Európai Tanács kérte fel az Európai Bizottságot, mely stratégiát végül 2011. április 14.-én hagytak jóvá.

2010. február 15.-én a Budapesti Nyilatkozatban megfogalmazásra kerültek azok a területek, melyeknek hangsúlyos szerepet szentelnek a stratégiában. Ezek között említhetjük a környezeti értékek védelmét, a biodiverzitás megővését, a szállítási hálózatok fejlesztését, az idegenforgalmat, az éghajlatváltozás káros hatásainak kezelését, a biztonságpolitikai aspektusok közül a migrációs problémákat, a szervezett bűnözés elleni fellépést, valamint a csempészetet (Coroban, 2011 pp. 97-110; Fejes, 2011b pp. 5-13).

A Duna folyó mint összekötő szimbólum jelentkezik a stratégiában, közös dunai identitásról azonban még szó sincs. A makrorégiót alkotó országok többé-kevésbé szoros kapcsolatban állnak a folyóval. Némelyek a dunai vízgyűjtő területhez tartoznak, némely országokban, főleg a felső és középső szakaszon, a gazdasági tevékenységek központjává vált, azonban az alsóbb szakaszokon már inkább csak határfolyó szerepét tölti be (Hardi, 2010 pp. 125-141). Ugyanakkor a stratégiát alkotó országok számára tradíciók, kulturális értékek, gazdasági érdekek útján szoros kötődést jelent. A Duna nemcsak a térség múltját, hanem egyben a jövőjét is jelentheti. Másrésztől természetes módon kapcsolja össze az Európai Uniót a még tagságot nem nyert délkeleti országokkal.

A térséggel kapcsolatosan korábban számos elképzelés született. Kiemelendő a Kossuth-féle Dunai Szövetség, majd az első világháború végén napvilágot látott Dunai Egyesült Államok terve Jászi Oszkár révén. Bibó István, valamint Szűcs Jenő írásaiban szintén kifejti álláspontját a régió népeire vonatkozóan. A dunai régió megélte a 20. század drámai változásait, a demokrácia alapelveinek megsértését, a vasfüggöny általi kettéválasztottságot, a kommunizmus térnyerését, etnikai konfliktusok lejátszódását. Azok a

³⁶ Ez az ún. ulmi együttműködési nyilatkozat, melyben az országok képviselői elköteleződésüket fejezték ki a Duna régió iránt. A nyilatkozat kereteiben megfogalmazták, hogy számos területen növelni kell a régió országainak együttműködési hajlandóságát. Ilyen terület például a közlekedés, az oktatás, a mobilitás, az energia, a K+F szektor, a turizmus, ökológia.

Forrás: A 2009. május 6.-i ulmi Duna Csúcstalálkozó zárónyilatkozata (2009)
In: Falu Város Régió 2009. Különszám 6-8. oldal

befagyasztott konfliktusok, melyek ebben az időszakban alakultak ki, nagyrészt mind a rendszerváltás után törtek elemi erővel a felszínre, főleg a Balkán esetében.³⁷ A dunai összefogás újabb lehetősége jött el a Szovjetunió és a kommunizmus összeomlásával, ez volt a Visegrádi Hármak, majd később Négyek³⁸ csoportjának létrejötte.

A bipoláris világ még javában szilárd alapokon nyugodott, amikor 1978. november 20.-án Velencében létrehozták az Alpok-Adria Munkaközösséget. Az alapítás nem állami szinten történt, hanem szubnacionális (régió) alapú kezdeményezésként zajlott. Az alapítók között találjuk a németországi Bajorországot, az olaszországi Veneto és Friuli-Venezia Giulia régiót, az akkori Jugoszláviából a Szlovén Szocialista Köztársaságot és a Horvátország Szocialista Köztársaságot, az osztrák Karintiát, Felső-Ausztriát, Stájerországot, valamint aktív megfigyelőként Salzburgot.³⁹ A jelenlegi tagok száma nyolc: Karintia, Stájerország, Burgenland, Szlovénia, Horvátország, Vas-megye, valamint Veneto és Friuli-Venezia Giulia. A munkaközösség elsődleges céljaként a régió közti kapcsolatok előmozdítását irányozták elő, áthidalva a politikai, nyelvi akadályokat. Közös érdekek mentén kívánnak együttműködni a közlekedés, az energia, a mezőgazdaság, a víz- és erdőgazdálkodás, a turizmus, a környezetvédelem, a kultúra, illetve a területrendezés és fejlesztés terén (Gerner, 2004 pp. 4146-4151). Az alapító dokumentumban további célként fogalmazódott meg a még Európai Unió csatlakozás előtt álló országokkal való hatékony együttműködés. Az integrációban egyik résztvevő fél sem törekszik vezető pozíció megszerzésére, a kooperáció partneri és egyenrangú kapcsolatokon alapul. A képviselők minden évben plenáris ülésen vitatják meg a munkaközösség előtt álló kihívásokat, s az Elnöki Testület, valamint a Vezető Tisztviselők Bizottsága tanácsadóként segíti a döntések meghozásában. A Főtitkárság feladata az adminisztratív teendők ellátása, illetve a közös költségvetés kezelése. Az érdemi munkát különböző szakmai csoportok végzik. A jövőben a munkaközösség szeretné a tudományos és innovációs tevékenységeit még hatékonyabban összehangolni, az információáramlás

³⁷ Ionescu, Ioana Veronica: European Union Strategy for the Danube Region: Toward a structural reform of the regional cooperation

Forrás: drcsummerschool.eu/static/designs/.../portlets/.../getFile.jsp?... 75. oldal

Letöltés időpontja: 2011. október 20.

³⁸ 1991-ben magyar kezdeményezésre éledt újra a középkori hagyományú csoportosulás, Magyarország, Lengyelország és Csehszlovákia részvételével. Csehszlovákia 1993-as szétválásával változott az elnevezés Visegrádi Négyekké. A kooperációt megerősítő nyilatkozatot Václav Havel, Lech Walesa és Antall József írta alá. A cél a rendszerváltozás stabilizálása, a térség biztonságának megóvása, az esetleges szovjet-orosz aspirációk megakadályozása volt. Erőfeszítéseket tettek az emberi jogok védelmén alapuló demokratikus rendszer megteremtésére, a piacgazdaság meghonosítására. Kezdetben a szerveződés jól működött, valóban úgy tűnt, hogy képes e négy ország az összefogásra, azonban az idő múlásával a csoportosulás egyre inkább értelmét veszítette. Az együttműködési hajlandóság egyre alacsonyabb szintű lett, mert a felek sokkal inkább konkurenciát véltek a másokban felfedezni, mintsem kooperáló társat. Mára így inkább csak politikai síkon mutathatók ki az együttműködés csirái.

³⁹ <http://www.alpeadria.org/deutsch/index.php?page=728932129&f=1&i=728932129>

gyorsításával a fennálló problémákat kezelni. Túl ezen szükségesnek vélik Európai Unió projektben való részvételt, a kulturális és természeti örökség védelmét, integrált területfejlesztési stratégia kidolgozását, a környezeti és energetikai kérdések tekintetében egységes álláspont kialakítását, a közlekedési, telekommunikációs hálózatok fejlesztését, a megújuló energiaforrások felhasználását, a periférikus térségek felzárkóztatását.⁴⁰

A 2000-es évek elejéről sikeres kooperációként említhető a Kis Dunai Együttműködés. Bár a 2001 februárjában elinduló egyeztetések a Duna térség államainak igen szűk hányadát képviselik (nevezetesen Ausztria, Magyarország, Németországból Bajorország, valamint Baden-Württemberg), ám mégis megmutatkozott az igény az érdekek összehangolására, valamint a közép-európai identitás feltámasztására. Az együttműködés alapjait a közös történelem, kulturális gyökerek szolgáltatják, s e bázison nyugodva terelték a kezdeményezést politikai, illetve gazdasági síkra. A megalakulás óta minden évben tartanak találkozót, ahol aktuális kérdések megvitatására kerül sor. A kooperáció legnagyobb sikereként a hazánk fővárosában működő Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem létrehozása említhető. A tárgyalások súlypontját képezték még az ifjúsági- és cserediákprogramok, az Európai Unió bővítési folyamatainak elemzése (ne felejtjük el, hogy Magyarország az együttműködés elindulásakor még nem volt EU-s tagállam), ezenkívül világpolitikai kérdések, mint a terrorizmus elleni harc, a belbiztonsági kérdések (Mydlo, 2007 pp. 84-89).

További előzményként említhető a CADSES (Central Europe Adriatic Danubian South-Eastern European Space – közép-európai-adriai-dunai-délkelet-európai térség), amely 1997-ben indult útjára, fejlesztendő nagytérségként. A program ma 18 ország területét öleli fel, köztük 11 Európai Unió tagállamot (Ausztria, Bulgária, Csehország, Görögország, Lengyelország, Magyarország, Németország, Olaszország, Románia, Szlovákia, Szlovénia), valamint 7 uniós tagsággal nem rendelkező államot (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Moldova, Montenegró, Szerbia, Ukrajna). 2006 és 2008 között Donauregionen nevű program a térség területi fejlődésének koncepcióját fogalmazza meg interregionális együttműködés keretein belül. A projekt célja a Duna régióban rejlő gazdasági, társadalmi, infrastrukturális, környezeti fejlődési potenciál felszínre juttatása. A 2007-2013-as költségvetési időszakhoz kötődő közép-európai programban számos a Duna Stratégiához hasonló prioritást találunk, mint a területi kohézió erősítése, a versenyképesség növelése, az

⁴⁰ Alpok-Adria Munkaközösség Jövőkép a 21. századi Európában

Forrás: <http://www.alpeadria.org/magyar/index.php?page=504552142&f=1&i=733044516&s=504552142>

Letöltés időpontja: 2012. március 29.

innovatív tevékenységek ösztönzése, az elérhetőség javítása, valamint a környezeti problémák menedzselése.⁴¹

Egy újabb előzményként tarthatjuk számon a „Közép-Európa” elnevezésű operatív programot, mely az európai területi együttműködések keretében valósulhatott meg. A résztvevő országok Magyarország, Szlovénia, Szlovákia, Ausztria, Csehország, Lengyelország teljes területével, valamint Németország, Olaszország, Ukrajna egyes régiói. A program legfőbb prioritásai a következők:

- az innovációs potenciál növelése,
- a közép-európai térség külső megközelíthetőségének, illetve belső átjárhatóságának fokozása,
- a környezetvédelmi intézkedések hatékonyságának javítása (természeti katasztrófák megelőzése, a természeti és kulturális örökség megőrzése, az energiahatékonyság),
- a helyi és regionális szintű területfejlesztés a versenyképesség növelése érdekében,
- a technikai segítségnyújtás.⁴²

A Duna Stratégia rengeteg kérdést vet fel. Ennek oka egyrészt a térség rendkívül heterogén mivolta, politikai, gazdasági, etnikai, kulturális, vallási értelemben és társadalmi berendezkedését tekintve is. Másrészt pedig a Duna-menti országok együttműködési törekvései a múltban egytől egyig kudarcot vallottak, s a meghiúsulás lehetősége most is ott lebeg a fejlesztési terv felett. Nyilvánvaló, hogy meg kell küzdeni a belső adottságokból fakadó nehézségekkel, fel kell oldani az ellentéteket, valamint ezzel párhuzamosan a lokális és globális szinten jelentkező gazdasági, társadalmi, politikai kihívásokra is megfelelő válaszlépéseket kell tenni.

⁴¹ www.cadses.net

⁴² http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=DE&gv_reg=705&gv_PGM=1294&gv_defL=4&LAN=13

5. AZ EDRS: PILLÉREK, PRIORITÁSOK

Az Európai Duna Régió Stratégia a Balti-tengeri Stratégián alapul. A Balti térségre vonatkozó stratégia szintén előirányozza a biztonságpolitikai lépések javítását, s komoly figyelmet szentel a környezetvédelmi szempontoknak, a szállítmányozásnak, a migrációs problémák kezelésének (Rusu, 2011 p. 56). A makroregionális koncepciókkal szemben az Európai Unió azt az elvárást támasztotta, hogy növelniük kell a területi, gazdasági, és szociális kohéziót fenntartható fejlődés mellett. A stratégia szupranacionális, nemzeti és regionális kooperációként egyaránt szolgál.⁴³ A Duna Stratégia négy fő pillérre tagolódik. A pillérek 11 prioritási területet tartalmaznak, melyek további akciótervekben és konkrét projektekben öltönek testet. Minden egyes kiemelt területnek egy koordinátor országa van, mely kiválasztott tag felelős a prioritás sikeréért, szorosan együttműködik a Bizottsággal, a regionális és helyi önkormányzatokkal és hatóságokkal, a kormányközi, valamint a nem-kormányzati szervezetekkel (Fejes, 2011a pp. 105-112). A kiemelt fontosságú célkitűzéseknek más uniós politikával és kijelölt irányvonalakkal is összhangban kell állniuk. Figyelembe kell venni, hogy minden egyes politika szoros kölcsönhatásban áll más szakpolitikákkal, például a környezet védelme direkt módon hat a mobilitásra, mely hatással van a gazdasági növekedésre, amely pedig a humán erőforrás fejlődést indikálja.

Az akciók és a projektek megvalósítása pénzügyi forrásokat igényel. A finanszírozás történhet nemzeti/regionális alapokból, Európai Unió alapokból, mint a Strukturális Alap, az IPA-ból,⁴⁴ az ENPI⁴⁵ kereteiből. További forrásokért nemzetközi pénzügyi szervezetekhez, illetve magánbefektetőkhez is lehet fordulni.

Az első pillér a *régió összeköttetéseinek bővítése és javítása*. Általános értelemben a cél elsősorban a régió belüli kapcsolatok javítása, valamint a Közösség más területeivel való kapcsolattartás fejlesztése az infrastruktúra, a közlekedési- és energiahálózatok és a turizmus fényében. Az első pilléren belül három prioritási területet különít el a stratégia:

- a mobilitás és multimodalitás javítása,
- a fenntartható energiaforrások felhasználásának ösztönzése,

⁴³ Council of the European Union: Council conclusions on the European Union Strategy for the Danube Region 3083rd GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 13 April 2011
Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/121511.pdf 1-2. oldal
Letöltés időpontja: 2011. szeptember 23.

⁴⁴ Előcsatlakozási Támogatási Eszköz

⁴⁵ Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz

- a kultúra és a turizmus segítségével az emberi kapcsolatok intenzitásának növelése.⁴⁶

Ez a pillér szorosan kapcsolódik az EU2020 stratégiához, hiszen jobb szállítási és energiahálózati infrastruktúra kialakítása a cél innovatív technológiákkal. Az innovatív megoldások költségcsökkentő és hatékonyságnövelő tulajdonsága erős potenciált biztosíthat a régió számára. Továbbá az EU2020-as stratégiában szintén megjelenik a fenntartható növekedés iránt támasztott igény, mely magába foglalja az energiafogyasztás redukálását, a megújuló energiaforrások térnyerését, az üzleti környezet javítását, valamint a vállalkozások versenyképességének fokozását. A területi kohézió megteremtése során építeni kell a dunai régión belüli kulturális heterogenitásra (Dobrescu-Grigorescu, 2011 pp. 169-190).

A mobilitás és a multimodalitás javításához szükséges a belvízi, közúti, vasúti és légi közlekedési infrastruktúra fejlesztése, valamint korszerű logisztikai központok, kikötők kijelölése.

Az energiafogyasztás csökkentését és a megújuló energiaforrások növelését célzó irányelv szintén összhangban áll azzal, hogy az Európai Unió tagállamaiban 2020-ra az energia 20%-ának, a közlekedési szektorban 10%-ának megújuló energiaforrásból kell származnia.⁴⁷ A Duna régióban jellemzően magasak az energiaárak, hiszen az energia legnagyobb része importként kerül a térségben, aminek a szállítása igen költséges. Továbbá problémát jelent, hogy az energiahálózati rendszer nem megfelelően kiépített, valamint, hogy a térség igen sebezhető energiaellátás szempontjából. Mi sem mutatja ezt jobban, mint a 2009 januári gázhiány. Kirívóan fontos tehát a hálózatok fejlesztése, az energiabiztonság megteremtése a megújuló energiaforrások hatékonyabb és nagyobb arányú kihasználásával.⁴⁸ A térség energetikai problémáit és orvoslási lehetőségeit egy későbbi fejezetben elemzem.

⁴⁶ A Duna-régióra vonatkozó Európai Uniói Stratégia

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/danube/documents/leaflet/danube_2010_hu.pdf

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 23.

⁴⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>

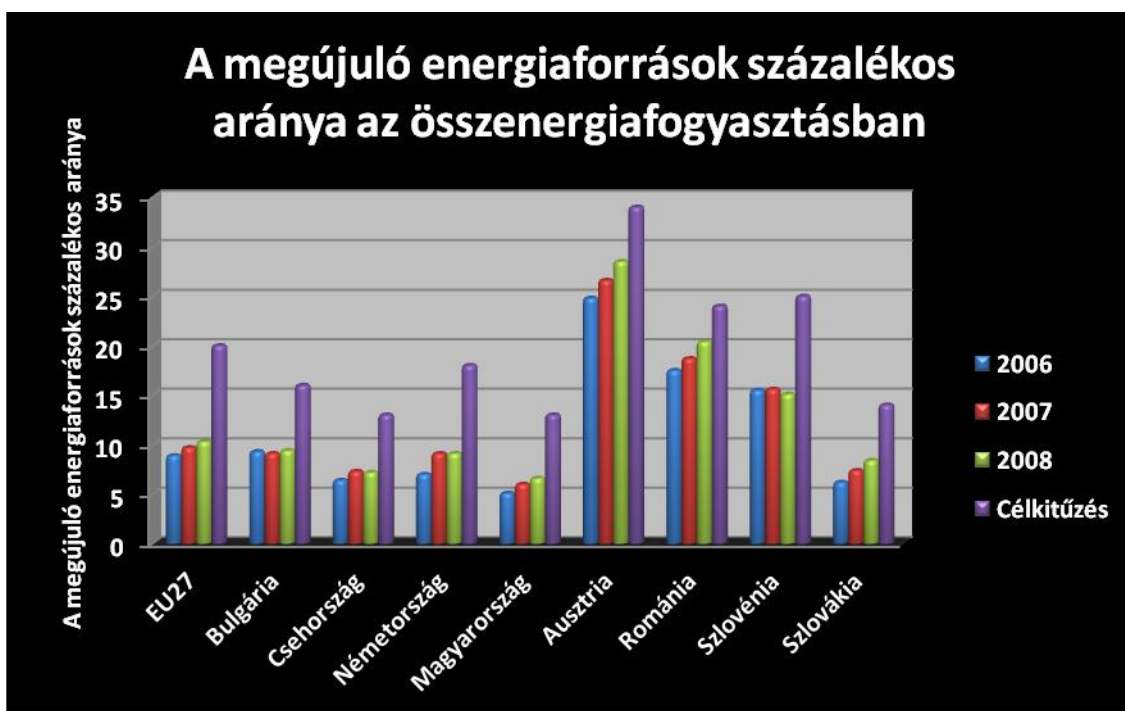
Letöltés időpontja: 2011. október 4.

⁴⁸ EU Bizottság: Európai Duna Régió Stratégia (EDRS): Akcióterv összefoglaló

Forrás: http://www.hidrologia.hu/mht/letoltes/eu_duna_regio_akcioterv-magyar%20osszefoglalo-1.pdf

Letöltés időpontja: 2011. október 4.

1. diagram: A megújuló energiaforrások százalékos aránya az összenergiafogyasztásban

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Amint az a diagramon is jól látszik, a megújuló energiaforrások kihasználása egyelőre még gyerekcipőben jár. Egyedül Ausztriában magas a megújuló energiaforrások kihasználási foka, illetve Romániát és Szlovénia van még az uniós átlag felett e tekintetben. Magyarország esetében megállapíthatjuk, hogy egyelőre a többi uniós, Duna Stratégiában résztvevő tagállamhoz képest az utolsó helyen áll.

A harmadik prioritás a kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberi kapcsolatok közelségének hangsúlyossá tétele. A régió rendkívül heterogén arcát mutatja a történelem, a kultúra, a nemzetiségek, a vallások, a társadalmi berendezkedések, a szociális hálózatok szempontjából (Deme, 2011 pp. 25-30). Ezen a ponton belül olyan célkitűzéseket találunk, mint a kulturális értékek védelme, a kulturális örökség megóvása, az emberi kontaktusok intenzitásának növelése az interkulturális kommunikáció, a vallásközi dialógusok, a nyelvtudás cseréjének útján. Közös kulturális események, fesztiválok, cserediákprogramok, a kortárs művészeti alkotások terjesztése révén teremtenek kapcsolatot a régióban élők között.⁴⁹

⁴⁹ Commission Staff Working Document: Action Plan

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/action_plan_danube.pdf

A második pillér a *környezetvédelem a Duna régióban*, mely szintén az EU2020 Stratégiával mutat szoros kapcsolatot. Magába foglalja a klímaváltozás kihívásaira való reagálás szükségességét, az erőforrások fenntartható felhasználásának igényét, az életminőség védelmét. Három fő prioritási területre fókuszál:

- a vizek minőségének fenntartása és javítása,
- a környezeti kockázatok kezelése,
- a biodiverzitás, a levegő-, valamint a talajminőség megőrzése.

A vízminőséget négy fő szennyeződés veszélyezteti. Az első ezek közül a szerves szennyezés, mely az ipar, a mezőgazdaság, valamint az agglomerációk káros velejárója. Az így kibocsátott szennyeződések negatív hatást fejtenek ki a vízi élővilágra. A foszfátok és a nitrogén emissziója szintén a vízminőség romlását eredményezi. A veszélyes anyagok vízbe kerülése nemcsak az ökoszisztémának okoz jelentős károkat, de az emberi egészségre is ártalmas. Végül a negyedik elem a folyók és tavak hidromorfológiai változása, mely szintén komoly kockázati tényező.⁵⁰

A környezeti kockázatok menedzselése elsősorban az extrém időjárási jelenségek egyre sűrűbb előfordulása miatt került be a stratégiába. Az aszályok, árvizek, erdőtűzek, viharok, a talajerózió, a vízszükösség komoly kihívást jelent, nemcsak a Duna régióban, hanem a világ többi részén is. 2001-ben hívták életre az Európai Polgári Védelmi Mechanizmust, mely váratlan szükséghelyzetek (pl. természeti vagy emberi mulasztás miatt bekövetkezett katasztrófák, földrengések, árvizek, nukleáris balesetek, terrorista akciók) esetén lép működésbe, hogy a hatékony segítség minél előbb normalizálni tudja a helyzetet.⁵¹ A dunai régió országainak célja elsősorban az, hogy közös erővel megelőzzék a természeti és emberi kéz által okozott katasztrófákat, valamint hogy kellőképpen felkészüljenek ezekre. Az árvízvédelmi intézkedések domináns szerepet kaptak, hiszen talán az egyik legkomolyabb problémát jelenti a régióban, - Magyarország földrajzi elhelyezkedése okán ebben különösen érdekelt, s biztató, hogy Romániával együtt épp e környezeti kockázatok kezeléséért vállaltunk koordinátori szerepet.

A biodiverzitás megőrzése, a víz- és talajminőség megóvása önmagáért beszélő célkitűzés, hiszen mindannyiunk közös kötelessége a régió természeti örökségének védelme.

A harmadik pillér a *Duna régió gazdasági növekedésének elérése*. A térség virágzása érdekében különösen fontos az innováció, az információs társadalom, a vállalkozások versenyképessége, az oktatás, a munkaerőpiac és a szegregálódott, perifériára szorult társadalmi csoportok integrálása. Ez magába foglalja:

- a tudásalapú társadalom megteremtését,
- a vállalatok versenyképességének fokozását,
- a humántőkébe való befektetést.

A tudásalapú társadalom kulcsfontosságú faktor a gazdasági növekedést tekintve. Magába foglalja az információs technológiák, mint például az e-kormányzás, az e-oktatás, az e-egészségügy, e-üzletkötés terjedését is. A vállalati versenyképesség javítása azért bizonyulhat nehéz feladatnak a régióban, mert vannak top-vállalatok, viszont emellett kevésbé jól teljesítők is, a szakadék pedig óriási a két csoport között. Éppen ezért ösztönzik a transznacionális kooperációt, mind a politikai, mind az üzleti életben. Elő kell segíteni a kis- és középvállalatok tapasztalatcseréjét, együttműködésüket egyetemekkel, tudományos intézetekkel, az innovatív technológiák meghonosítását és beépítésüket a kkv-k termelési folyamataiba (Kiss, 2011 pp. 44-54). A tudásalapú gazdasági növekedés megteremtéséhez nemcsak a humántőke szükséges, hanem a foglalkoztatottság emelkedése, a szegénység felszámolása, a munkaerőpiaci problémák megfelelő kezelése, a képzési rendszer fejlesztése, valamint a szociális rendszer újjászervezése is. A fejlődéshez elengedhetetlen a tudástranszfer, a munkaerő-áramlás (beleértve a kutatókat, a szakképzett munkaerőt, a diákokat), a diplomák és szakképzések elismerése, valamint nem utolsósorban a romák szegregációjának feloldása. A romák kirekesztődése komoly problémát jelent a Közösség számára, éppen ezért született meg az európai roma stratégia, mely törekszik az etnikum társadalmi integrációját elősegíteni.

1. táblázat: A Duna régió egyes országainak bruttó hazai termékének mértéke (millió euró)

	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	11 694 443,5	12 397 518,8	12 466 921,7	11 752 276	12 248 185
Ausztria	259 034,5	274 019,8	282 746	274 818,2	286 197,3
Bulgária	26 476,7	30 772,4	35 430,5	34 932,8	36 033,5
Csehország	118 290,8	131 908,6	154 269,7	141 449,8	149 313,2
Horvátország	39 734,6	43 380,4	47 760,2	45 666,1	45 899,4
Magyarország	89 593	99 430,5	105 545,1	91 402,5	97 094,8
Montenegró	2 148,9	5 680,5	3 085,6	2 980,9	3 103,8
Németország	2 313 900	2 428 500	2 473 800	2 374 500	2 476 800
Románia	97 751	124 728,5	139 765,4	118 196	121 942,4
Szerbia	na	29 100	33 900	31 500	na
Szlovákia	44 501,7	54 810,8	64 500,1	62 895,5	65 887,4
Szlovénia	31 050,7	34 562,3	37 279,5	35 310,6	35 415,8

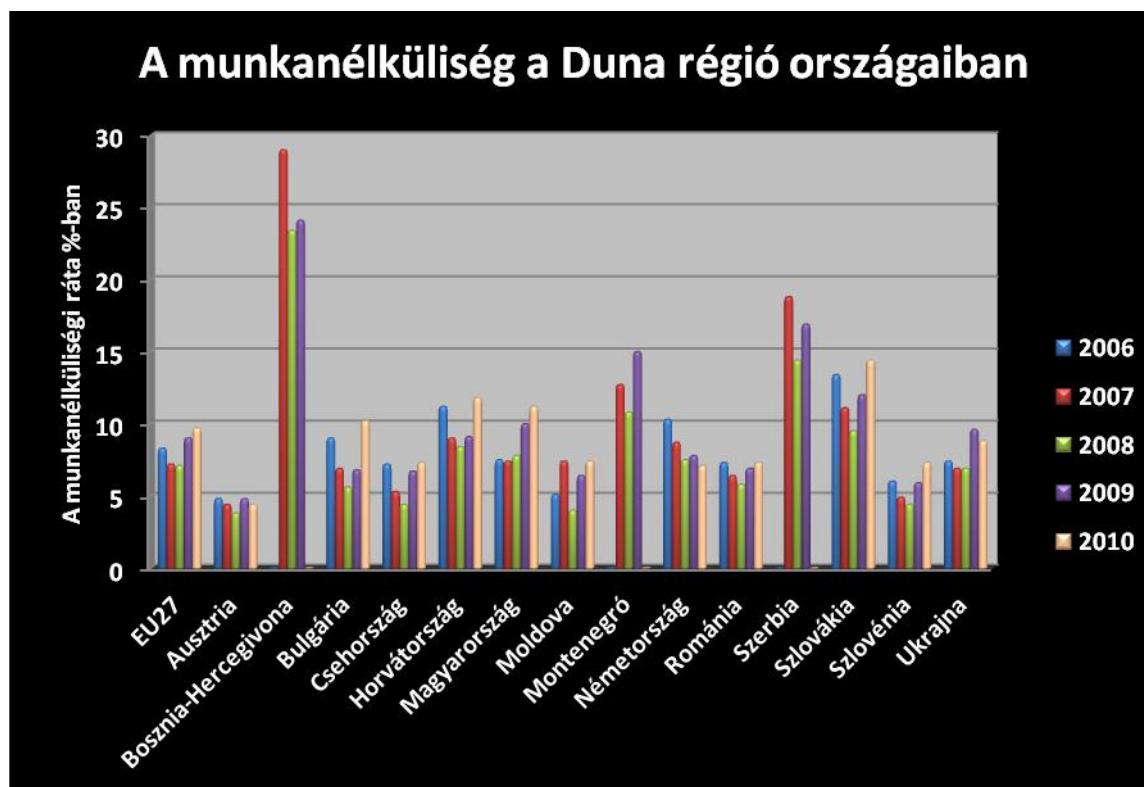
Forrás: Eurostat, Szerb Statisztikai Hivatal, Montenegrói Statisztikai Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

2. táblázat: A foglalkoztatottság a 20-64 év közötti korosztályban, százalékos formában

	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	69	70	70,3	69	68,6
Ausztria	73,2	74,4	75,1	74,7	74,9
Bulgária	65,1	68,4	70,7	68,8	65,4
Csehország	71,2	72	72,4	70,9	70,4
Horvátország	60,6	62,3	62,9	61,7	58,7
Magyarország	62,6	62,6	61,9	60,5	60,4
Moldova	47,1	47,1	47,34	44,5	na
Németország	71,6	73,4	74	74,2	74,9
Románia	64,8	64,4	64,4	63,5	63,3
Szlovákia	66	67,2	68,8	66,4	64,6
Szlovénia	71,5	72,4	73	71,9	70,3
Ukrajna	62,1	62,9	63,4	61	na

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

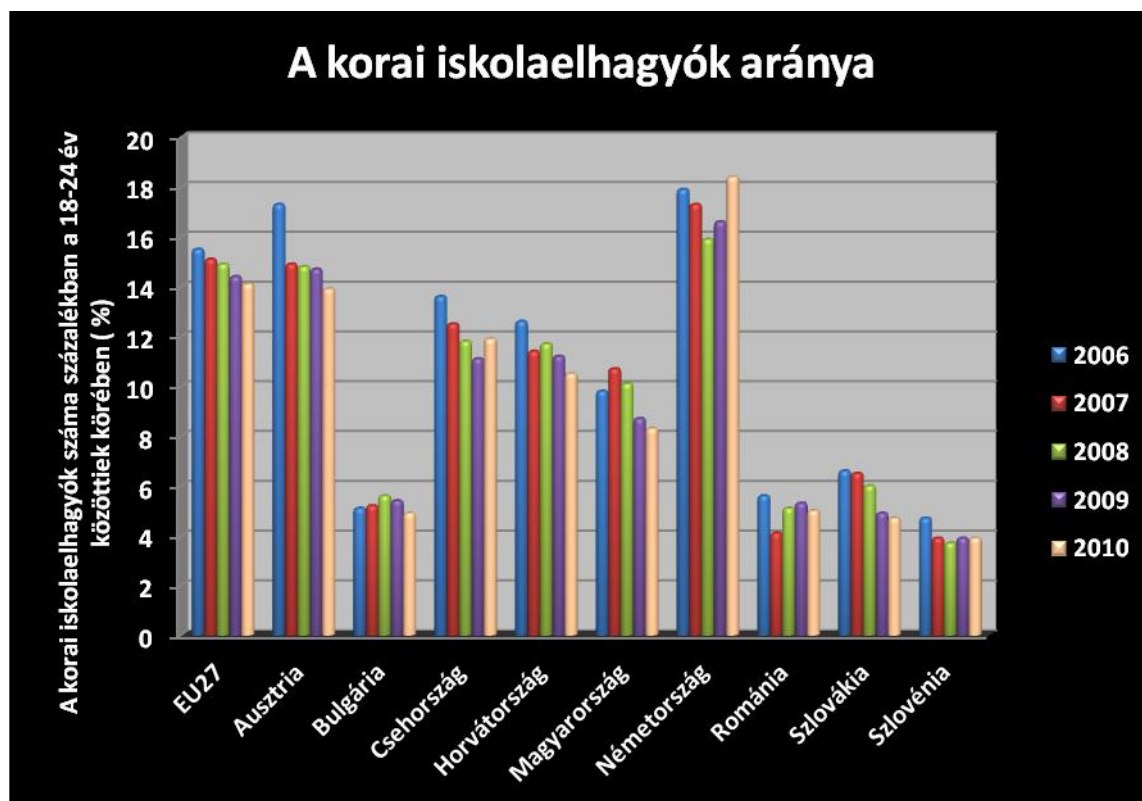
2. diagram: A Duna Stratégia által lefedett országok munkanélküliségi adatai

Forrás: Eurostat, Central Bank of BiH, IMF, Moldova Statisztikai Hivatal, Montenegrói Nemzeti Bank, Szerb Statisztikai Hivatal, Ukrán Nemzeti Bank adatai alapján saját szerkesztés

A foglalkoztatottsági és a munkanélküliségi adatok szorosan összefüggenek egymással. A foglalkoztatottságot tartalmazó táblázatból kiolvashatjuk, hogy Ausztrián, Bulgárián és Németországon kívül a többi ország visszaesést könyvelhetett el 2010-ben a 2006-os adatokhoz képest. Jellemző tendencia, hogy 2008-ig javult a foglalkoztatottság, viszont 2009-re mindegyik országban csökkenés figyelhető meg, köszönhetően a kiobbant, s a már begyűrűzött gazdasági világválságnak. A munkanélküliség tekintetében Ausztria teljesített a legjobban, - ahogy a foglalkoztatás szempontjából is előkelő helyet foglalt el - hiszen a vizsgált öt évben tartósan 5% alatt tartotta a rátát. Az elmúlt öt év adataiból nem tudunk messzemenő következtetéseket levonni, ugyanakkor az szemmel látható, hogy nincsen egységes tendencia; vannak olyan országok, melyek csökkenést mutatnak (pl. Németország), s vannak, ahol ingadozik a munkanélküliek aránya (pl. Moldova, Csehország). Szembetűnő Bosznia-Hercegovina 2007-es kiugróan magas 29%-a, illetve Szerbia 18,8%-os munkanélkülisége. Sajnos Magyarország tekintetében növekedés figyelhető meg, köszönhetően a válság által még inkább felerősített belső gazdasági problémáknak.

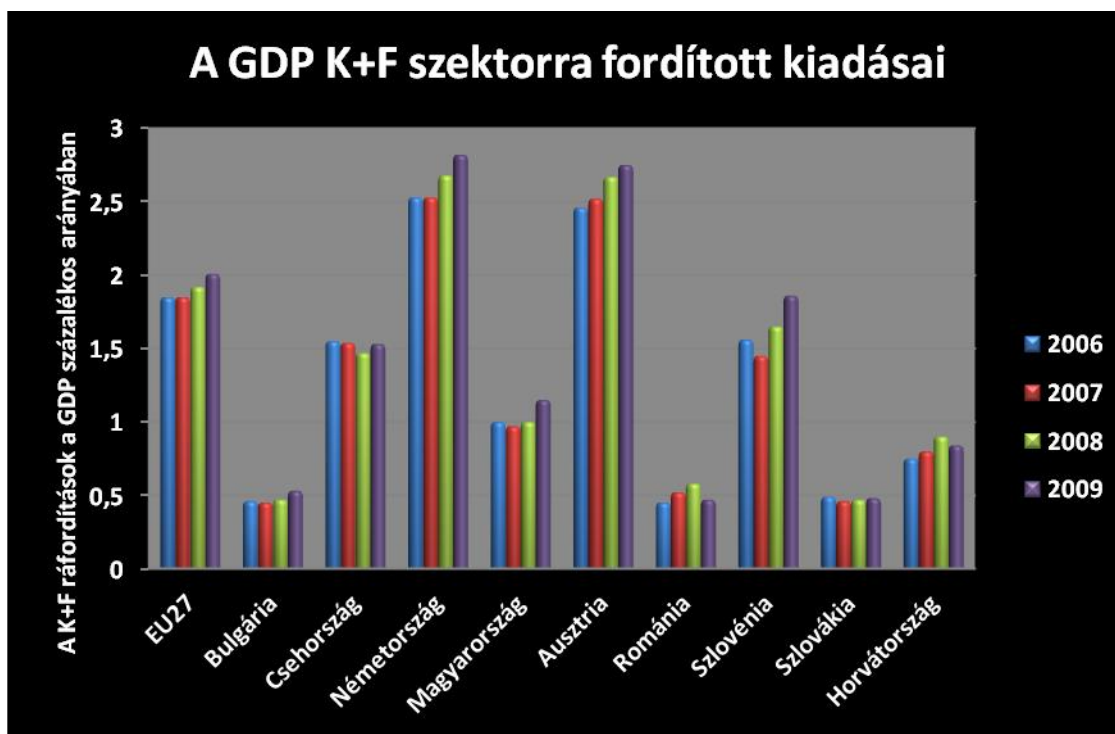
3. diagram: A korai iskolaelhagyók aránya a 18-24 év közötti korosztályt tekintve

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A célkitűzések között szereplő tudásalapú társadalom létrejöttéhez elengedhetetlen az előbbiekben említett két tényező, a foglalkoztatottság növekedése, valamint a munkanélküliség tartós csökkentése. Ugyanakkor mindehhez szükséges az oktatási rendszer reformja is. Ezen a diagramon azok arányát láthatjuk a 18 és 24 éves korosztály körében, akik az általános iskolai képzés eltelte után nem folytatják tanulmányaikat. Bulgáriában, Romániában, Szlovákiában és Szlovéniában is elég alacsonynak mondható ez az arány az EU átlaghoz képest. Németországban az EU átlag felett, Ausztriában az átlaggal körülbelül azonos szintű adatokat találunk, ami azért érdekes, mert éppen e két ország magasán felelt a Duna régióban. Az iskolaelhagyások megakadályozása és csökkentése hozzájárul a tudásalapú társadalom megteremtéséhez, amely egyébiránt az EU2020 Stratégia egyik kiemelt eleme.

4. diagram: Az EU-s tagállamok és Horvátország kutatás és fejlesztésre fordított GDP arányos kiadásai

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Az innováció szintén létfontosságú a tartós gazdasági fejlődéshez, s a többi már említett tényezővel együtt kulcsfontosságú a Duna régió számára. Az EU2020 Stratégiában nem csupán a foglalkoztatási arány 75%-ra való növelését irányozták elő, hanem a K+F kiadásokról is rendelkeztek. Eszerint a GDP 3%-át kell a kutatás és fejlesztési szektorra fordítani (Szabó-Polgár, 2010 pp. 145-172). E diagram alapján a 3%-os GDP ráfordításhoz Németország és Ausztria jár a legközelebb, ami fejlettségüket tekintve nem lehet meglepő. A leginkább Bulgária, Románia és Szlovákia van lemaradva, átlagosan a 2006-2009-es időszakot tekintve nem érték el a 0,5%-ot sem.

A Duna térség országait szemlélve azt mondhatjuk, hogy Németország az egyetlen innovátor, Ausztria és Szlovénia innováció követők. A közepes kategóriába sorolható Magyarország, Csehország, valamint Szlovákia, s a leggyengébb teljesítményt Románia és Bulgária könyvelheti el ezen a téren (Szabó-Polgár, 2010 pp. 145-172).

A negyedik, és egyben utolsó pillér a *Duna régió erősítése*, méghozzá az intézményrendszer hatékonyabb felépítése és a biztonságpolitikai kérdések⁵² szempontjából. Az intézményi struktúra a térség országaiban eltérő, mind a jogrendszer, az általános politikai stabilitás, a demokrácia foka, a piacgazdaság, a választási rendszer, a decentralizáció mértéke, a finanszírozási alapok tekintetében (Török-Lendvai, 2011 pp. 33-43). Elengedhetetlen a jó szomszédsági viszony kialakítása, ami az elmúlt próbálkozásokat tekintve talán az egyik legnagyobb akadálya és buktatója lehet a stratégiának. A résztvevőknek ugyanis túl kellene lépniük a múltbéli sérelmeken, fel kellene oldaniuk az egymás között feszülő ellentéteket, hogy a régió sokszínűségének megőrzése mellett hatékony összefogás valósulhasson meg. Mindaddig, amíg az országok vetélytársat látnak a másokban és képtelenek kompromisszumot kötni, addig a stratégia sikeressége igencsak vitatható.

⁵² A biztonság erősítése a régióon belül elsősorban a korrupció elleni harcra, a súlyos bűncselekmények feltárására vonatkozik, s közös fellépést igényel, akár akciók, akár tapasztalatcsere útján.

6. MAGYARORSZÁG SZEREPVÁLLALÁSA A DUNA STRATÉGIÁBAN

Magyarország 2011 első félévében, azaz január és június között töltötte be az Európai Unió Tanácsának soros elnökségi funkcióját. A magyar elnökség négy fő prioritásra koncentrálni kívánta a 27 EU-tagállam érdekeit összehangolni, valamint ösztönzést adni az egységes álláspontok kialakításának. A prioritások a következők voltak:

- növekedés és foglalkoztatás az európai szociális modell megőrzéséért,
- erősebb Európa,
- polgárbarát unió,
- bővítés és szomszédságpolitika.

Természetesen ezen célkitűzéseken belül számos kérdést kiemelt fontosságú ügyként kezeltek, mint például az Európa 2020 Stratégia, a globális válság által megrendített gazdasági kormányzás újraértékelése, a regionális politika 2014-2020 közti költségvetési időszakra vonatkozó reformjainak elindítása. A bővítéssel kapcsolatban a legfontosabb a horvát tárgyalások révbe juttatása, a romák integrálására vonatkozó stratégia dinamizálása volt, valamint a dolgozatom szempontjából legjelentősebb kérdés: az Európai Duna Stratégia megvitatása és jóváhagyása.

A Duna Stratégia prioritásként való kezelése lendületet adott a spanyol-belga-magyar trió számára szintén kiemelt jelentőséggel bíró vízpolitikának is, mely a fenntartható vízgazdálkodást, a természeti katasztrófák megelőzését, illetve a kockázatok menedzselését, a vízminőség javítását, a vízkészletek megőrzését célozza meg.⁵³

A világgazdaság jelenlegi állása szerint a regionális tömörüléseknek óriási jelentőségük van, hiszen a kis belső piaccal rendelkező országoknak az egyetlen esélyük a fennmaradásra a szomszédos térségbeli államokkal való kooperáció. Ugyanakkor a regionális blokkok nagy része fragmentált jelleget mutat, s ez veszélyt jelent a csoportosulás sikerességére.

A magyar elnökség eredményeként könyvelhető el a Duna Régió Stratégiájának 2011. június 24.-ei jóváhagyása. Hazánk a makroregionális koncepciók ötletének felmerülésétől kezdve támogatását határozottan kinyilvánította, majd többször megerősítette bizonyítva a stratégia iránti elkötelezettségét az Európai Unió felé. A Duna Stratégia egyszerre teremtheti

⁵³ www.eu2011.hu

meg a lehetőségét a közép-európai együttműködés felélesztésének, valamint a nyugat-balkáni államok Európai Unió vértöringésbe való bekapcsolódásának, melyek új távlatokat nyithatnak meg a Közösség, illetve a térség előtt. Magyarország a Duna Stratégia megvalósításához szükséges hozzájárulásaiban leszögezte, hogy a dunai országoknak a regionális diszparitások leküzdése érdekében össze kell hangolniuk fejlesztéspolitikájukat, s a célkitűzéseknek természetesen illeszkedniük kell az uniós irányelvekhez.

A Duna Stratégia rugalmasan kezeli a pontos földrajzi lehatárolás kérdését. Ezen a ponton kell elkülöníteni egymástól az Európai Unió belső és külső dimenzióját. A belső dimenzió azt jelenti, hogy a stratégiában részt vevő tagállamokra az EU-s jogrendszer szabályai, ezenfelül a közösségi vívmányok érvényesek, míg a külső dimenzió értelmében a nem tagállami státusú országok az Európai Unióval, valamint a stratégiával összefüggő kapcsolatára a szomszédságpolitika, a bővítési, s a külpolitika lefektetett elvei irányadóak.⁵⁴

Magyarország hozzájárulásaiban megfogalmazta saját elképzeléseit és prioritásait a térség fejlődését illetően. A 2009-es dokumentum szerint a térség biztonságának előmozdítása, a fenntartható gazdaságfejlesztés, valamint a dunai identitás kialakulása, s a hatékony együttműködés megvalósítása döntő fontosságú. A prioritásokon belüli célok között szerepel a teljesség igénye nélkül a közlekedés javítása, a természeti értékek védelme, az energiabiztonság megteremtése, a kulturális együttműködések ösztönzése, a környezetbarát iparágak fejlesztésének támogatása. Mindezen feladatokat úgy kell végrehajtani, hogy elősegítse a területi kohéziót, a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklését, az egységes piac útjában még fennálló láthatatlan akadályok lebontását, s a K+F tevékenység ösztönzését.⁵⁵ A 2010-es célkitűzések már letisztultabbaknak, sokkal kidolgozottabbaknak mondhatóak. A régió versenyképességének, illetve attraktivitásának fenntartható gazdaságfejlesztés melletti fokozását célozza meg a dunai térség élhetőbbé tétele. Hazánk olyan megközelítést támogat a gazdaságélénkítést illetően, mely a környezeti, természeti szempontokat is szem előtt tartja. Második prioritásként ebben a dokumentumban a víz, mint felbecsülhetetlen érték jelenik meg, összekapcsolva a felelős vízgazdálkodás témakörével. Magyarország számára kiemelt jelentőséggel bír a felszíne alatt található édesvízkészlet megőrzése, valamint földrajzi elhelyezkedéséből adódóan elsődlegesen az aszály- és árvízvédelem. További célkitűzésként fogalmazódott meg a fenntartható közlekedés, mely

⁵⁴ Az EU Duna térségre szóló stratégiájának elkészítése Magyarország hozzájárulása
Forrás: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/4B37EB16-D850-4B52-BB8D-748A0B590423/0/nonpaper_hu.pdf
Letöltés időpontja: 2012. február 4.

⁵⁵ Az EU Duna térségre szóló stratégiájának elkészítése Magyarország hozzájárulása
Forrás: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/4B37EB16-D850-4B52-BB8D-748A0B590423/0/nonpaper_hu.pdf
Letöltés időpontja: 2012. február 4.

nem pusztán a Duna hajózhatóságának javítására irányul, hanem a vasúti és közúti közlekedés fejlesztésére. Negyedik prioritásként az energiát nevezték meg, mely magába foglalja a megújuló energiaforrások kihasználásának ösztönzését, az energiaellátás zavartalan biztosítását, nyilvánvalóan a szükséges infrastrukturális beruházásokkal együtt. Végző célkitűzés pedig az innovációs tevékenységek, a K+F kutatások élénkítése hozzájárulva a tudásalapú gazdaság megteremtéséhez.⁵⁶ A magyar kormány által továbbított javaslatokat a fenntartható közlekedéssel, illetve az energiapolitikával kapcsolatban bővebben ki fogom fejteni, úgy érzem, hogy ezek azok a területek, melyeknél kézzel fogható eredményeket tapasztalhatunk, vagy éppen nem tapasztalhatunk majd.

Hazánk Csehországgal, Szlovákiával, illetve Romániával vállalt közösen koordinátori szerepet. A csehekkel együttesen felelünk a megújuló, s fenntartható energiatermelés szorgalmazásáért, a szlovákokkal a vízminőség megtartásáért és javításáért, a románokkal pedig a természeti katasztrófák, valamint a környezeti kockázatok kezeléséért, ám egyelőre még nem kerültek napvilágra olyan hangsúlyos kezdeményezések, melyeknél hazánk koordinátori képességeit megcsillogtathatná.

⁵⁶ Hungary's contribution to the development of the Danube Strategy
Forrás: ec.europa.eu/regional_policy/archive/.../doc/.../hu_position_072010.doc
Letöltés időpontja: 2012. február 4.

7. MAGYARORSZÁG SZÁMÁRA KIEMELTEN LÉNYEGES TERÜLETEK

7.1 TEN-T 18-as projekt

A Duna hajózhatóságát hivatott elősegíteni a TEN-T 18. számú projektje, mely a Rajna-Majna-Duna víziút-rendszer kialakítását irányozza elő. A folyó hajózhatósága több helyütt akadályokba ütközik a szűk keresztmetszetek miatt.⁵⁷ A szűkületek mellett az elégtelen vízmélység szintén komoly nehézségeket okoz az áruszállításban, pedig az Északi-tengertől a Fekete-tengerig terjedő vízi út kitűnő lehetőséget szolgáltatna a dinamikus árukereskedelemhez, bekapcsolva a balkáni államokat is. A legkritikusabbnak számító pontok a Duna térség területén belül a Straubing és Vilshofen közti szakasz, ahol a vízmélység okoz problémát az év nagy részében, a Bécs-Pozsony szakasz, a teljes magyarországi szakasz, valamint a román-bolgár határon húzódó folyószakasz. Hazánkban éppen ezért elemi érdeke a probléma megfelelő kezelése a Duna Stratégia keretében.

2. térkép: A TEN-T 18. számú projekt térképe

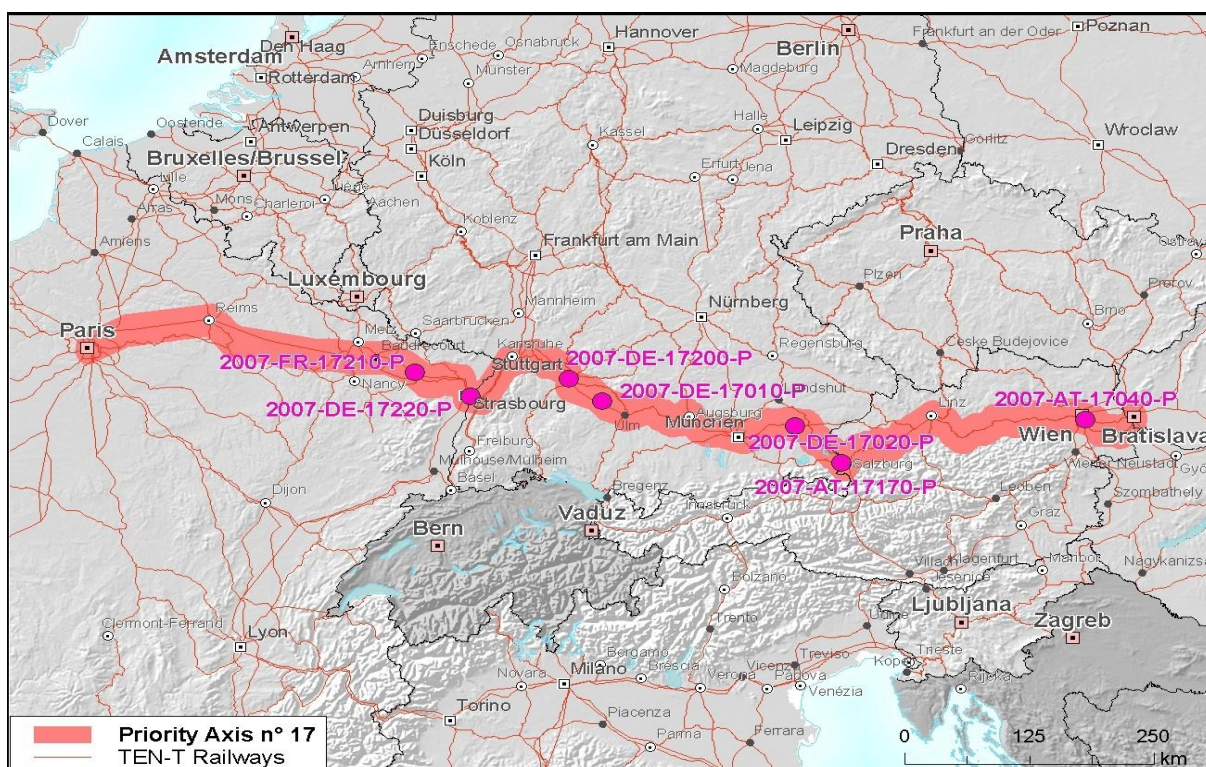
Forrás: <http://tentea.ec.europa.eu/>

⁵⁷ http://dunahajozhatosag.hu/index.php?menu=ten_t

7.2 TEN-T 17. számú projektje

Hazánk szeretne bekapcsolódni a TEN-T 17 projektbe, s az ún. Magistrale gyorsvasútvonalat Budapestig kiterjeszteni. Ez a közlekedési tengely jelenleg négy tagállam (Franciaország, Németország, Ausztria, Szlovákia) legsűrűbben lakott területeit öleli fel, közvetlenül érintve Párizst, Strasbourgot, Stuttgartot, Bécsét, valamint Pozsonyt. A projekt érdekessége, hogy a sikeres megvalósításért Balázs Péter felel, aki többek között közigazdász, diplomata, 2004-ben az Európai Bizottságban a regionális politikáért felelős biztosi funkció betöltője, valamint 2009-ben Magyarország külügyminisztere. A nemzetközi vasútvonal fejlesztése nemcsak az Európai Unió tagállamok nemzeti határai közti átjárhatóságot biztosítja, hanem összeköttetést tesz lehetővé szomszédos országokkal, illetve más internacionális közlekedés útvonalakkal.⁵⁸ Magyarország számára egyértelműen előnyös lenne a részvétel, hiszen ezáltal gyorsabb, s közvetlenebb kapcsolódás létesülhetne a projektben már részes országokkal.

3. térkép: A TEN-T 17 vasútvonal

Source: TEN-T Executive Agency

Forrás: http://tentea.ec.europa.eu/en/tent_projects/30_priority_projects/priority_project_17/priority_project_17.htm Letöltés időpontja: 2012. február 25.

⁵⁸ TEN-T Annual Activity Report 2010-2011 for PP17, Railway Axis Paris-Strasbourg-Stuttgart-Wien-Bratislava, Péter Balázs Brussels October 2011

Forrás: http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/ten-t-implementation/priority-projects/european-coordinators/peter-balazs_en.htm
Letöltés időpontja: 2012. február 25.

7.3 V. páneurópai közlekedési folyosó

Az ún. helsinki, vagy más néven páneurópai közlekedési folyosók létrehozásának gondolata az 1990-es évekre nyúlik vissza. Az V. számú korridor mellett Magyarország területén halad át a IV. (az észak-nyugati országrésztől a fővároson keresztül a déli-keleti határokig), a X/B. (Budapest-déli határvidékek irányultságú, mely a volt jugoszláv tagköztársaságokon keresztül éri el Görögországot), valamint a VII. számú folyosó, mely maga a Duna.⁵⁹ Az V. páneurópai közlekedési folyosó a kezdetekben Olaszországot, Szlovéniát, Magyarországot, valamint Ukrajnát érintette, ma már Horvátország és Bosznia-Hercegovina területét is keresztezi. Az 1999. évi jelentésben foglaltak szerint kiemelkedő fontossággal bír a szlovák-ukrán (A ág), illetve a magyar-horvát (B ág) összeköttetés erősítése. További célként jelölték meg Bosznia-Hercegovina Magyarországgal és Horvátországgal való összekapcsolódásának javítását (C ág). Az V/C kiegészítést 1997-ben tették meg, mely által a horvátországi Ploče kikötőváros és Eszék-Budapest között közvetlen összeköttetés létesül áthaladva Bosznia-Hercegovina területén.⁶⁰ Az V. számú korridor egyébiránt összekapcsolódik a IV., ezenkívül pedig a X. számú folyosóval is, melyek észak-dél irányultságuk révén kapcsolatot biztosítanak Németország és Ausztria számára a balkáni térséggel. Magyarország számára egyrészt kedvező lehetőséget, másrészt hatalmas kihívást jelentenek a területén futó közlekedési hálózatok. Megfelelő stratégiával logisztikai és közlekedési központtá fejlődhet az ország, miközben hidat képez a nyugati és a balkáni országok között, hozzájárulva a kapcsolatok élénküléséhez. Nem elhanyagolható, hogy komoly részvétele által a közép-európai térség vezető szereplőjévé is válhat. Ezzel együtt azonban a fejlesztések megvalósításához szükséges követelményeknek is meg kell felelni.⁶¹

Ezen multinacionális folyosó létrehozásától várták a szállítási infrastruktúra modernizációját, kiemelt figyelmet szentelve a vasúti szállítás feltételeinek javításának, az autópálya-építésnek, illetve az inter- és multimodalitás fejlesztésének. Prioritásként fogalmazódott meg a közúti teherszállítás vasúti vonalakra történő terelése a közutak tehermentesítése végett. A Budapest - Ljubljana - Trieszt - Koper - Rijeka - Velence

⁵⁹ Gelei Andrea, Halászné Sipos Erzsébet: Magyarország regionális logisztikai központtá válásának alapvető kérdései és feltételei, 71. számú Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031 2006. február
<http://edok.lib.uni-corvinus.hu/109/1/Gelei-Hal%C3%A1szn%C3%A9A971.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. március 1.

⁶⁰ Magyarország gyorsforgalmi hálózatának 10 éves fejlesztési programja

Forrás: http://www.uvt.bme.hu/targyak/eu/eu_la/eu_la_2_5.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 3.

⁶¹ CODE-TEN Strategic Assessment of Corridor Developments TEN Improvements and Extensions to the CEEC/CIS, Corridor V Final Report Februar 1999

Forrás: <http://www.iccr-international.org/code-ten/docs/codeten-corridor5.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. február 23.

összeköttetés igénye a gazdasági kapcsolatok élénkítése, túl ezen a magyar és szlovén csatlakozás meggyorsítása (ne feledjük, hogy ekkor még nem volt Európai Unió tag sem Szlovénia, sem Magyarország, hiszen a csatlakozás 2004. május 1-jén történt) céljából merült fel. Fejlesztési alternatívaként határozták meg a következő vonalakat:

- Velence – Trieszt – Ljubljana - Koper – Budapest,
- Budapest - Nyíregyháza – Záhony,
- Budapest – Zágráb – Rijeka (Fiume),
- Pozsony - Puhó (Púchov) - Zsolna (Zilina) - Kassa (Kosice) - Ungvár.

4. térkép: A Helsinki folyosók

Forrás: <http://www.ertms.hu/menu/korridorok1.jpg> Letöltés időpontja: 2012. március 3.

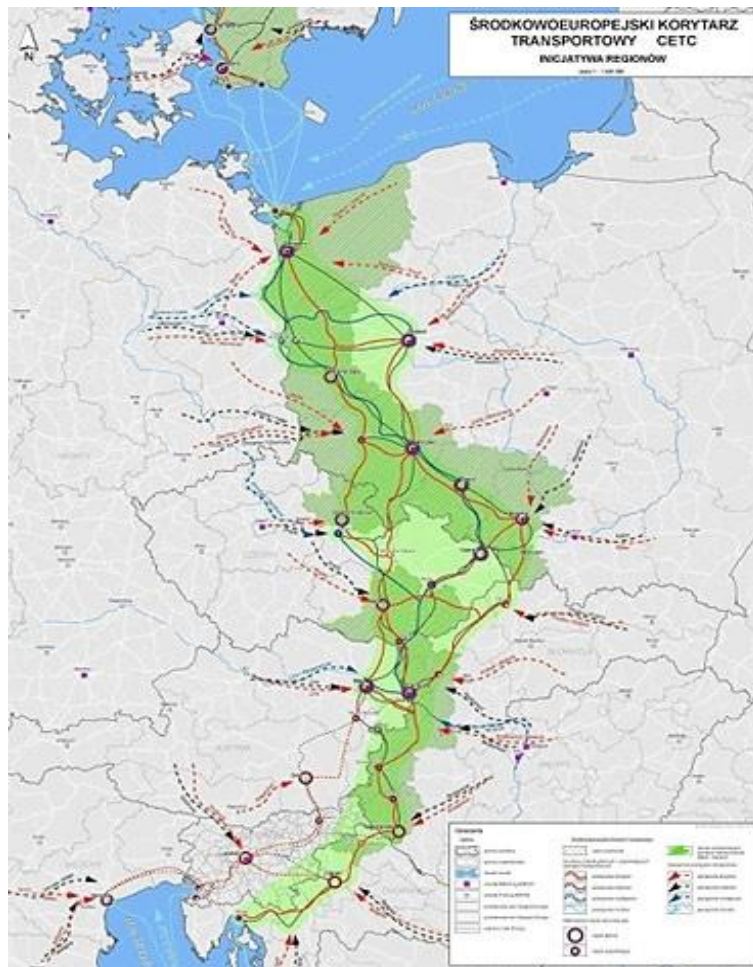
7.4 CETC-Route65: Közép-Európai Közlekedési Folyosó⁶²

A Közép-Európai Közlekedési Folyosó hivatalosan a 2004. április 6.-án Szczecin, lengyel városban aláírt megállapodással jött létre. Mintegy 230 005 km²-nyi területet ölel fel, összeköttetést létesítve Svédország déli területei és az Adriai-tenger között, lefedve a Balti-tenger, illetve Közép-Európa vidékeit. Megalapítóiként tarthatjuk számon a svédországi Skåne régiót, a lengyelországi Zachodniopomorskie, Lubuskie, és Dolnośląskie régiókat, a csehországi Hradec Králové régiót, a szlovák Pozsonyi és a Nagyszombati régiót, a horvátországi Varaždin megyét, valamint a magyarországi Vas, Zala, illetve Győr-Moson-Sopron megyét. A kezdeményezések és a tevékenység összehangolása érdekében hívták életre az Interregionális Kormányzó Bizottság (Interregional Steering Committee) testületét, melyben minden régió két-két delegált, s két-két helyettes útján képviseli magát, s évenkénti két ülést tartanak. Az intézményi háttérrel tovább erősíti a politikai képviselőkkel álló munkacsoport, valamint a Szczecinben székelő CETC Titkárság. Az eredeti elképzelés Svédország déli és Lengyelország északi, nyugati vidékeit kapcsolta össze, ám hamarosan további régiók kívántak bekapcsolódni.

A kezdeményezés céljaként a multimodális közlekedési rendszerek kifejlesztését, a gazdasági kapcsolatok szorosságának növelését, a fenntartható fejlődést, valamint a régió versenyképességének fokozását jelölték ki. A CETC-Route65 hozzájárul a rurális területek elszigeteltségének feloldásához, az ipari szerkezetváltással küzdő térségek felzárkóztatásához, megsegítéséhez. Ezáltal csökkenthető a munkanélküliség, az idegenforgalom szempontjából vonzóbbá válhat a régió, ezenkívül fejleszthetőek a regionális gazdaságok. A közúti, vasúti, folyami közlekedési hálózatok terjeszkedése a természeti környezet megóvásának figyelembe vételével történik. Továbbá elősegíti a transzregionális, illetve transznacionális együttműködések erősítését a közös területi tervezés által. A CETC kezdeményezés nagyon jól kiegészíti a Duna Stratégiába foglalt prioritásokat, a minél szélesebb körű hálózatosodás pedig megkönnyíti a közvetlen elérhetőséget, szállítást.

⁶² A fejezetrész a <http://cetc.pl/index.php?lang=en&mod=oporozumieniu> alapján készült.

5. térkép: CETC-Route65

Forrás: <http://cetc.pl/index.php?lang=pl&mod=mapy&action=show&cat=9> Letöltés időpontja: 2012. február 28.

7.5 VII. folyosó: a Duna

A VII. páneurópai közlekedési folyosó magát a Dunát, a mellékfolyóit, illetve a hozzá kapcsolódó csatornákat foglalja magába, létrehozásáról 1997-ben hoztak döntést. A teljesség igényével a korridor felöleli folyót, sulinai ágát Romániában, kilijai ágát Ukrajnában, a Duna-Fekete-tenger csatornát, a Fekete-tenger és a Duna közti belvízi útvonalat, a Duna-Tisza, illetve a Duna-Száva csatornát, s természetesen az ezen területekhez kötődő összes kikötőt. A korridor szorosan együtt értelmezendő a Duna-Majna-Rajna csatornával, valamint a IV., az V., a IX., s a X. számú Helsinkii folyosóval. Az érintett országok: Ausztria, Bulgária, Horvátország, Németország, Magyarország, Moldova, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia, s Ukrajna. A belvízi út hossza mintegy 2415 km a németországi Kelheim-től a romániai Sulina-ig. 2001. szeptember 6.-án írták alá az Egyetértési Nyilatkozatot, melyben

megfogalmazták a folyó, valamint az infrastruktúra fejlesztését, a vízi szállítás hatékonyságának fokozását.⁶³

A Duna Stratégia prioritásaival összhangban leginkább az összeköttetés javítása áll, de természetesen ez nem jelenti azt, hogy a többi célkitűzés megvalósításához közvetve ne járulna hozzá a Duna hajózhatósági feltételeinek jobbítása. A folyosóval szembeni elvárások a következők:

- a folyó és mellékfolyói állapotának megőrzése, beleértve a vízminőségi követelmények teljesítését,
- jobb elérhetőség a multimodalitás megvalósulásán keresztül, s ezáltal a kikötők szerepének felértékelése,
- a belvízi hajóflotta modernizálása,
- a szabályok, s szabványok harmonizálása a részt vevő országok tekintetében,
- jobban kvalifikált munkaerő áramlása a vízi szektor felé, mindez a hatékonyabb képzési és oktatási rendszer fényében,
- új szállítási szolgáltatások bevezetése a kikötők területén,
- modern információs rendszer kiépítése,
- a szervezeti háttér megteremtése.⁶⁴

A dunai potenciál kihasználásához mindenképpen szükséges az integrált tervezési folyamat, melybe be kell vonni kormányzati aktorokat, befektetőket, helyi önkormányzatokat, térségi képviselőket, nem kormányzati szervezeteket, tudományos intézeteket, valamint független szakértőket is. A tervezés során figyelembe kell venni a transzparencia elvét, valamint szem előtt kell tartani a megvalósíthatóságot.⁶⁵ A megvalósításhoz nemcsak uniós forrásokra, hanem nemzeti, illetve privát befektetők pénzügyi segítségére is szükség van. A VII. folyosóhoz komoly reményeket fűznek. Az inter- és a multimodalitás hozzájárulhat egy koherens, fenntartható, hatékony globális szállítható rendszer kialakításához. A koordinált

⁶³ A VII. páneurópai folyosó

Forrás: http://realzoldek.weboldala.net/albums/userpics/10001/VII_folyos%C3%B3_Duna-haj%C3%B3z%C3%A1s-v%C3%ADsz%C3%A1ll%C3%ADt%C3%A1s2%5B1%5DKHEM.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 3.

⁶⁴ European Strategy for the Danube Region: Contribution of the Pan-European Transport Corridor VII, the Danube

Forrás: <http://www.corridor7.org/documents/>
Letöltés időpontja: 2012. március 3.

⁶⁵ Joint Statement of Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin

Forrás: <http://www.corridor7.org/documents/>
Letöltés időpontja: 2012. március 3.

kooperáció szükségességének felismerése közelebb hozhatja a szektor szereplőit a piachoz, valamint elősegítheti a technológiai újítások bevezetését, ösztönözheti az innovációs tevékenységet. A folyó potenciálja a hajózás és a szállítás terén indikálja a regionális gazdaság fejlődését.⁶⁶

7.6 Energia

Magyarország számára további prioritásként szerepel a közép- és kelet-európai térség energiaellátási problémáinak megoldása, az energiabiztonság megteremtése. A magyar javaslatok között szerepel a NETS, a Nabucco program dinamizálása, melyeket bővebben kifejtek, valamint a Barátság kőolajvezeték korszerűsítése, az észak-déli összeköttetés javítása, a megújuló energiaforrások termelésének ösztönzése, valamint Magyarország és Románia, Magyarország és Horvátország közti elektromos hálózat kiépítése.⁶⁷ Az Európai Unió energiapolitikájában a 2008-as Egy biztonságos, fenntartható és versenyképes európai energiahálózat felé elnevezésű zöld könyv alapján szintén komoly változtatásokat kell véghezvinni. A legfőbb problémát az elöregedő, modernizálásra váró energiahálózatok jelentik, melyek ráadásul nem kapcsolódnak össze szervesen, így néhány régió szinte teljesen kiesik az észak-dél és a nyugat-kelet irányultságú energia-infrastrukturális vonalak hatóköréből. A közép- és kelet-európai régióban szintén nem megoldott a hálózatok kiépítése, mely okból kifolyólag a térség rendkívül sebezhetővé vált az energiaellátás szempontjából. A TEN-E programok elé éppen ezért azt a követelményt támasztották, hogy jobban szolgálják az európai energiapolitika célkitűzéseit,⁶⁸ előmozdítva a hatékonyságnövekedést és az átláthatóságot.⁶⁹

Jelenleg a legnagyobb olaj- és gázimportőr a Közösségeket tekintve Oroszország, több, mint egynegyedes részesedéssel. Egyes országok csak kis mértékben függenek az orosz földgázbehozattól, míg más országok szinte teljes mértékben kiszolgáltatottak. Ezek között

⁶⁶ European Strategy for the Danube Region: Contribution of the Pan-European Transport Corridor VII, the Danube

Forrás: <http://www.corridor7.org/documents/>

Letöltés időpontja: 2012. március 3.

⁶⁷ Magyarország hozzájárulása a Duna Stratégia fejlesztéséhez

Forrás: [http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/53CF640E-631A-4CE6-9C28-](http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/53CF640E-631A-4CE6-9C28-D9B0A4775B65/0/DS_magyar_hozzajarulas_III_100621_hu.pdf)

[D9B0A4775B65/0/DS_magyar_hozzajarulas_III_100621_hu.pdf](http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/53CF640E-631A-4CE6-9C28-D9B0A4775B65/0/DS_magyar_hozzajarulas_III_100621_hu.pdf)

Letöltés időpontja: 2012. február 21.

⁶⁸ A legfontosabb célkitűzés, hogy 2020-ig a megújuló energiaforrások arányát az energiatermelésen belül 20%-osra kell növelni, 20%-kal kell csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását, valamint 20%-os energiahatékonyság-növekedést kell realizálni.

⁶⁹ Grünbuch hin zu einem sicheren, nachhaltigen und wettbewerbsfähigen europäischen Energienetz

Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0782:FIN:DE:PDF>

Letöltés időpontja: 2012. március 1.

említhetjük a balti államokat, valamint a közép-kelet-európai régiót is. Elemzések szerint az európai földgázkitermelés már elérte, vagy hamarosan el fogja érni a csúcspontját, minek következtében az oroszok pozíciója tovább erősödik (Freifeld, 2009 pp. 67-79). Ezzel szemben a gázvezeték-hálózat fejlesztése, valamint az olaj- és gázforrások Oroszországon kívülről érkező hányadának növelése az EU alkupozícióját javítaná.

Az Európai Unió szorgalmazza új importvonalak kiépítését a Kaszpi-tenger, a Közel-Kelet, Közép-Ázsia és Afrika irányából. Kiemelt célkitűzésként szerepel a balti-tengeri térség, a földközi-tengeri, illetve a délkelet-európai térség földgázellátási gondjainak orvoslása, fókuszálva a cseppfolyósított földgáz (LNG) szállítására, illetve a földalatti földgáztárolásra. A közép-keleti, s a délkelet-európai térség földgázellátásának javítására irányuló két kezdeményezés az új déli földgázfolyosó, a Nabucco gázvezeték, mely a Kaszpi-tenger és a Közel-Kelet irányából biztosítaná a földgázt, valamint az Új Európa Szállítási Rendszer, a NETS. Mindkét elképzelés az orosz Gazprom általi kiszolgáltatottság leküzdése érdekében született, s hatékony működésükkel hozzájárulhatnak a széttöredezett nemzeti piacok helyébe lépő regionális energiapiac létrejöttéhez, s ezzel együtt az ellátás diverzifikációjához. Ugyanakkor azt sem szabad elfelejteni, hogy a Közösség részéről hiányos a koordináció az energiapolitikát tekintve, s a tagállamok saját érdekeiket szem előtt tartva igyekeznek minél kedvezőbb feltételű megállapodásokat kötni Oroszországgal. Az érdekek fragmentáltsága pedig tovább súlyosbítja az észak-déli gázellátás nehézségeit (Mankoff, 2009).

A NETS (2007) a magyarországi Mol csoportnak köszönhető, mely integrálná a térségi hálózatokat, egyeztetve a nemzeti olajvállalatokkal. A kezdeményező Magyarország, valamint Románia és Horvátország a kezdetektől támogatását és elköteleződését fejezte ki, míg Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Szerbia és Szlovénia is élénk érdeklődést mutatott a tervezett rendszer kiépítése iránt. Az együttműködés keretében a már meglévő infrastrukturális keretek jobb kihasználását, valamint új összekapcsolódások létrehozását irányozták elő. A kiegyensúlyozott kooperáció érdekében a feleknek harmonizálniuk kell a jogi szabályozásaikat, s intenzívebb dialógust kell kezdeményezni a volt jugoszláv tagköztársaságok felé, attraktívvá téve számukra a csatlakozást.⁷⁰ Nem csupán a jogharmonizáció iránti igény jelentkezett, hanem olyan befektetési szabályozás megalkotása iránt is, mely vonzóvá tenné a térséget a külföldi befektetők számára, akik magukkal hoznák pénzforrásaikon kívül a bevált gyakorlatokat, illetve az innovatív technológiákat. Az

⁷⁰http://www.mol.hu/hu/a_molrol/mediaszoba/kozlemenyek/2008/europai_energia_infrastruktura__ndash__nets__projekt_/, valamint Keith C. Smith: Bringing Energy Security to East Central Europe, Regional Cooperation is the Key alapján

Forrás: Center for Strategic and International Studies April 2010, publications

energiaszükség kezelésére nyitottságot, teljes transzparenciát, magas szintű közös akciókat, erőteljes politikai támogatottságot követel, természetesen szem előtt tartva a fogyasztói érdekeket, igényeket.

Hazánk elkötelezett híve egy háromszög alakú energiahálózat létrehozásának, melynek két csúcsa a lengyelországi, s a horvátországi LNG (cseppfolyósított földgáz) terminál lenne, a harmadik pedig a Nabucco gázvezeték, melynek hangot adtak a 2010. február 24.-én Budapesten tartott „V4+ Energy Security Summit” elnevezésű találkozón.

A NETS kezdeményezésének felélénkítése és dinamizálása mellett Magyarország elemi érdeke a Nabucco gázvezeték megépítése is. Sokak szerint a Nabucco megvalósulása az Európai Unió egyetlen lehetősége a biztonságos energiapiac megteremtésére. A Nabucco több, mint 10 éves múltra tekint vissza, hiszen már a 2000-es évek elején napirendre került a projekt, majd a 2009. januári ukrán-orosz gázvita nyomán került ismét előtérbe. Nemcsak az Európai Unió, hanem az Amerikai Egyesült Államok részéről is erős támogatottságnak örvend a kezdeményezés, habár igazán lényeges eredményeket még nem sikerült elérni. Az útvonalat 3300 km hosszúra tervezték, mely áthalad Törökországon, Bulgárián, Románián, s Magyarországon keresztül éri el Ausztriát, évi 31 milliárd köbméter gázt biztosítva. Az érdekelt olajvállalatok között találhatjuk az osztrák OMV-t, a magyar Mol-t, a román Transgazt, a bolgár Bulgargazt, a török BOTAR-t, valamint a német RWE-t.⁷¹

A Nabucco jó néhány nehézséggel küzd. Az egyik legjelentősebb problémát a garantált földgáz kínálat hiánya jelenti. Lehetséges forrásként nevezték meg Kazahsztánt, Türkmenisztánt, Azerbajdzsánt, Egyiptomot, Irakot, de Iránt is. Ezek között az országok között vannak olyanok, melyek egyáltalán nem mutatnak érdeklődést sem az európai, sem a közép-kelet-európai térség, mint lehetséges piac iránt, s vannak, melyek politikai instabilitásuk miatt nem jöhetnek szóba. Türkmenisztánnal kapcsolatban például problémaként az emberi jogok permanens megsértése, valamint a diktatórikus vezetés merült fel.⁷² Azerbajdzsán pedig nem lenne képes az évi 31 milliárd köbméternyi szállítmányt biztosítani, emiatt próbálnak más források felé fordulni. Kezdetben az iráni olajmezők forrásait is elsődlegesnek tekintették, majd később már az iraki készletek felé orientálódtak. 2007 decemberében azonban Oroszország kihasználva, hogy a Nabucco gázvezeték kapcsán Türkmenisztánnak és Kazahsztánnak még semmiféle megállapodást nem ajánlottak,

⁷¹ Nabucco and Turkmenistan Our Energy Security, Turkmens' misery, Position Paper, October 2010
Forrás: <http://bankwatch.org/sites/default/files/OurEnergySecurity.pdf>
Letöltés időpontja: 2012. március 4.

⁷² Nabucco and Turkmenistan Our Energy Security, Turkmens' misery, Position Paper, October 2010
Forrás: <http://bankwatch.org/sites/default/files/OurEnergySecurity.pdf>
Letöltés időpontja: 2012. március 4.

egyezményt ajánlott ezen országoknak, mely révén tovább növekedhetett az orosz befolyás a közép-ázsiai földgázkészletek tekintetében. Mindeközben a bolgárok, s a görögök, valamint a szerbek sem tudtak ellenállást kifejezni a Gazprommal szemben, s csatlakoztak a Déli Áramlathoz. A Déli Áramlat a Fekete-tengeren keresztül haladna, keresztezve Bulgáriát is, így érve el Közép-Európa térségét. Magyarország szintén jelezte szándékát a tervezetbe való bekapcsolódásra, annak ellenére, hogy a Nabuccoban is érdekelt, s ráadásul e két kezdeményezés egymás versenytársaként létezik (Socor, 2008; Marketos, 2009 pp. 2-19; Barysch, 2010).

A Nabucco tervezet finansziális akadályokkal is szemben találta magát. A befektetések nagy részét ugyanis magánbefektetőknek kellene finanszírozni. Az orosz érdekeltségű Déli Áramlat komoly vetélytársként lépett fel, s a Gazprom pénzügyi forrásainak köszönhetően nem küzd finanszírozási nehézségekkel (Marketos, 2009 pp. 2-19). Bár az EU-s költségvetésből 2009-ben 200 millió eurót ítéltek meg a Nabucco programnak, ám az összköltség mintegy 8-10 milliárd eurót tenne ki. Ez a jelképes összeg mindössze arra lehet elegendő, hogy további befektetőket vonzzon. A kezdeményezés különböző okokból kifolyólag nem számíthat igazán komoly politikai támogatásra olyan jelentős tagállamok részéről, mint Németország, Franciaország, valamint Olaszország.

A Törökországgal való szoros együttműködés ugyanakkor előnyös lehet a közel-keleti kapcsolatépítés szempontjából, s megalapozhatja a termékenyebb kooperációt a kül- és biztonságpolitika terén is. A törökök ugyanakkor jó kapcsolatot ápolnak Iránnal, s éppen ezért szorgalmazzák, hogy a szállított földgáz egy része innen érkezzon. Irán nukleáris programjai miatt azonban az EU túlzottan nem támogatja ezt.

A jelenlegi helyzet szerint a Nabucco egyelőre közel sincs a megvalósítás fázisában, hiszen még importszerződések sem kötöttek. Folyamatosan változtatják a kijelölt határidőket, miközben a beruházások egyre költségesebbekké válnak. Hogy mi lesz a Nabucco sorsa, egyelőre bizonytalan. Ami azonban biztos, hogy több alternatíva is felmerült. Az egyik versenytárs az ITGI, mely Törökországot, Görögországot és Olaszországot foglalja magába, s mely jóval olcsóbb, mint a Nabucco. A másik alternatíva a TAP (Transz-atlanti Vezeték), az előző három országon kívül integrálja még Albániát, s iráni olajmezőkről biztosítaná a földgázellátást. Említhetjük még a Fehér Áramlatot; a vezetékeken azeri gáz érkezne Grúzián, Fekete-tengeren, Románián és Ukrajnán keresztül. Illetve az CNG (sűrített földgáz) és a LNG (cseppfolyósított földgáz) konténerekben történő szállításával is lehet számolni (Barysch, 2010).

Magyarország a fentebb említett okok miatt, illetve megelőzve egy ismételt ukrán-orosz gázvitát erősen szorgalmazza, hogy a Duna Stratégia keretében az energiaellátás biztonságosabbá váljon, akár a Nabucco, akár a NETS, vagy a Déli Áramlat realizálódásával.

8. A STRATÉGIA LEHETŐSÉGEI ÉS KIHÍVÁSAI

A Duna Stratégia nemcsak új lehetőségeket rejt magában, amivel a régió potenciálja sokkal jobban felszínre kerülhet, hanem ezzel együtt veszélyeket is hordoz. A makroregionális stratégiák, mint amilyen a Duna Régió Stratégiája is, egy új formáját jelentik a kooperációnak, mely együttműködés hozzájárulhat a globális és lokális kihívások hatékony kezelésének. A stratégia sikerével az Európai Unió kezében egy olyan tapasztalat összpontosul, mely az integrációnak is lökést adhat. Gondoljunk csak arra, hogy a nyugat-balkáni országok bekapcsolása egy uniós stratégiába mennyi előnnyel jár! Egyrésztől korán megkezdődik a felzárkózás, már uniós tagállamok segítségével, másrésztől pedig a csatlakozási folyamat előtt megismerik az uniós érték- és szabályrendszert, mely mentén újjászerveződhet a társadalmuk, gazdaságuk. Bepillantást nyerhetnek a döntéshozatali folyamatokba, a közösség mindennapi életébe, élvezhetik a belső piac nyújtotta lehetőségeket és előnyöket, s a közös tapasztalatok mindkét fél előnyére válnak (Ágh, 2010a pp. 13-39). Nemcsak a Nyugat-Balkán az európai közösségi életbe való bekapcsolása azonban az egyetlen, ami nyomán a stratégia sikeressé válhat, hanem elősegítheti, hogy az emberek emlékeztetésén végre elhalványuljon a hagyományos kelet-nyugat markáns választóvonal, s helyette új szülessen, mely remélhetőleg nem jelent elzárkózást is egyben (Koller, 2010 pp. 173-187). A régió heterogenitásának megőrzése mellett életre kelhet a közös dunai identitás,⁷³ amely még egyelőre csak vízió.

Az elképzeléssel az EU-s politikák közelítése szintén megvalósítható lenne, s lehetőséget kaphatnának olyan országok, melyek eleddig kisebb szerepkörhöz jutottak az Európai Unióban. Az Európai Unió így párhuzamosan érhetné el a bővülést és a mélyülést, mely dilemma állandó napirendi téma a közösségi berkekben (Ágh, 2010b pp. 1239-1266; Molnár, 2010 pp. 109-133).

Ez a többszintű stratégia nem utolsósorban erősítené a globalitást,⁷⁴ előmozdítaná a szubnacionális és transznacionális együttműködési formákat, ezzel járulva hozzá a társadalmi és gazdasági kohézió megvalósulásához. A többszintűség azt jelenti, hogy nemcsak azok az

⁷³ A közös dunai identitás megteremtése még ugyanolyan gyerekcipőben jár, mint maga stratégia, viszont sikeressége esetén idővel kialakulna. Azért idővel, mert egyrésztől még az elképzelés sikere sem borítékolható, másrésztől az emberek gondolkodásmódjának némi átformálása is hosszú időt vesz igénybe. Főleg a fiatalabb generáció lehet fogékonyabb az új identitás befogadására. A közös identitás megteremtésénél szintén figyelembe kell venni az eltérő kulturális vonásokat, hiszen nem cél a homogenizálás, pusztán a jellegzetességek közti közös tulajdonságok kidomborítása a cél. Kulcsfontosságú tényező az oktatás, a civil társadalom erősítése is, főleg az ún. bottom-up kezdeményezések. Az idegenforgalom, valamint a média ismeretterjesztő funkcióját is ki kell aknázni.

⁷⁴ Think global – act local!

EU-s tagállamok érdekeltek a célok elérésében, amelyek részt vesznek a kooperációban, hanem a többi tagállam is, hiszen a prioritások összhangban vannak az EU2020, valamint a Lisszaboni Stratégiával. Ezenkívül magában hordozza, hogy a stratégia segítségével az EU képes dinamizálni a közösségen kívüli országokkal való kapcsolatát. Egy újabb aspektusból szemlélve pedig a többszintűség a kormányzati részvétel mellett a regionális, valamint helyi önkormányzatok, a civil szféra, a vállalkozások bevonását eredményezi (Ágh, 2010a pp. 13-39).

A veszélyeket illetően azt mondhatjuk, hogy talán az egyik leglényegesebb kihívás, mellyel szembe kell nézni, az a régió heterogén mivolta. A sokszínűség egyaránt jellemző a gazdaságra, a társadalomra, a vallási hovatartozásra,⁷⁵ az országok etnikai összetételére, hogy csak a legfontosabbakat említsem. Nemcsak EU-s, és nemzetállami határokat keresztez a tervezet, hanem mondhatni civilizációs határvonalakat is, mely körülmény szintén megnehezíti a gördülékeny együttműködést. Az Európai Uniónak ugyanakkor nem célja ezzel a stratégiával a homogenizálás, nem cél a nemzeti sajátosságok egybeolvasztása, s elhalványítása sem. Értéknek tekinti a Közösség a régió sokféleségét, még ha ez nehézségeket is okoz (Kozma, 2011 pp. 96-105). Véleményem szerint további akadályként említhetőek a változatos motivációk, az eltérő érdekek, nehézkes az egyes prioritásokat és a konkrét projekteket úgy megvalósítani, hogy a célok ne ütközzenek egymással (pl. gazdasági és környezeti célok). A vegyes érdekek eltérő fejlettségi szinttel párosulva gátat szabnak a határokon átívelő kezdeményezéseknek, valamint az identitásalapú programoknak. A regionális diszparitások szembetűnőek, s ezen különbségek fokozódása várható (Giffinger-Suitner, 2010 pp. 9-16; Lütgenau, 2010 pp. 188-206). A fejlett régiók további gyarapodása valószínűsíthető, míg a fejletlen, rurális vidékek még inkább leszakadnak, ami komoly gazdasági, társadalmi problémákhoz vezethet. Gondolok itt, a leglényegesebbeket kiemelve, a társadalmi elégedetlenségre, a munkanélküliség emelkedésére, a szociális segélyre szoruló arányának növekedésére, a migráció miatti népességvesztésre.

A fejlettségbeli különbségek jól kifejezhetőek a dunai régió belül elkülönített három szubrégióval. A felső-dunai országok (Németország és Ausztria) magasan fejlettek, erőteljesek a civil kezdeményezések, fejlett a társadalmi tőke. Ugyanez már nem mondható el a közép-dunai országokról (Szlovákia, Magyarország, Horvátország, Szerbia). A társadalmi tőke inkább alacsony szintű, de fejlődőképes, a civil szféra gyenge, jellemző a túlzott centralizáció, a múltbéli sérelmek el nem engedése, valamint kisebbségi problémák, etnikai konfliktusok. Az al-

⁷⁵ A térségben jellemző a katolikus, ortodox, protestáns, sőt még az iszlám vallás is.

dunai országok (Románia, Bulgária, Moldova, Ukrajna) esetében a társadalmi tőke alacsony és nem is fejlődőképes, hiányzik a jól működő intézményrendszer, a határon átnyúló kapcsolatok intenzitása igen alacsony, valamint az etnikai konfliktusok ugyan nem dominánsan, de itt is jelen vannak (Dieringer–Laukó–Schneider, 2010 pp. 64-91).

A már említett három nem elve szintén a stratégia sikerének útjában áll, főleg az összefogó intézményrendszer, illetve a pénzügyi forrás hiányzik.⁷⁶ Véleményem szerint a finanszírozás éles vitákat fog szülni a résztvevők között, hiszen minden egyes ország a saját érdekeit helyezi előtérbe, s azok teljesülését szorgalmazza.

Úgy gondolom, hogy a helyi sajátosságok megőrzése mellett nagyon nehéz egységes dunai identitást kialakítani, mert az emberek többségénél tapasztalataim szerint a nemzeti identitás a legmagasabb, még felfogható és befogadható szint. Sokkal fontosabb a hétköznapi emberek számára a mikroközösségi egységes gondolkodásmód, kevésbé fogékonyak egy makroregionális identitás befogadására. S a stratégia valójában nemcsak a dunai identitás kialakítását célozza meg, hanem a közös európai gondolkodás „népszerűsítését” is. Az európai, valamint a dunai identitás létrejöttének erőltetése, akár a kezdeményezés bukását is okozhatja, hiszen a résztvevő országok lakosai úgy érezhetik, hogy rájuk erőltetik azt a gondolkodásmódot, melyet ők még egyelőre nem éreznek magukénak.

Nem utolsósorban fontos megemlíteni, hogy a makroregionális stratégiák egyelőre még kezdeti, tapasztalati fázisban vannak, így sem a sikerük, sem a bukásuk nem borítékolható előre. Előfordulhat, hogy a kihívások felülkerekednek a kooperáción, de az is lehet, hogy közös értékek mentén sikeres együttműködés valósul meg.

⁷⁶ Pintér Tibor: Duna-stratégia – Fejlesztési kilátások és ellentmondások
<http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2011/kreativgondolkodas/PinterT.pdf>
Letöltés időpontja: 2011. november 30.

ÖSSZEGZÉS

Arra a kérdésre, hogy sikeres lesz-e a Duna térség együttműködése, vagy kudarcot vall a makroregionális stratégia nem lehet egyértelmű választ adni. A makroregionális koncepciók vizsgálata során gyorsan a „több kérdés, mint ahány válasz” útvesztőjében találjuk magunkat, hiszen ahogy az előző fejezetből, illetve a bevezetésből is kiderült, a koncepciót rengeteg, eleddig még tisztázatlan kérdés övezi. A nagytersegek együttes kezelésének példáin keresztül bizonyítottuk, hogy a funkcionális makrorégiók kialakításának igénye az Európai Unióban teljesen indokolt. Viszont nemcsak a transz-európai hálózatok, az interregionális együttműködési programok, valamint az európai területi együttműködési csoportosulások jelentik a Duna régió közösségi stratégia általi fejlesztésének megalapozottságát, hanem a közös történelmi hagyományok, a régió országainak hasonló gazdasági, társadalmi kihívásai, nehézségei egyaránt.

A Duna Stratégia erős politikai támogatottságnak örvend, ám a gazdasági kooperáció még várat magára. A jelenlegi politikai síkú együttműködésről véleményem szerint csak abban az esetben történhet előrelépés, ha az országok alapvető kérdésekben képesek lennének összehangolni álláspontjaikat. Bár a cselekvési terv pillérei, illetve prioritásai nagyrészt lefedik a térség gazdasági, társadalmi, intézményi jellegű problémáit, mégis azt tapasztalhatjuk, hogy az egyes célkitűzések gyakorta ellentétben állnak egymással. A már említett gazdasági fejlődés és a környezeti, természeti célok összeütközése nagyban gátolhatja az eredményességet. Érdekellentétek azonban nem csupán a kitűzött elvárások között húzódnak, a szakmai érdekcsoportok között szintén felfedezhetünk álláspontbeli különbségeket. A megújuló energiaforrásokhoz, illetve a közlekedési feltételek javításához fűződően a folyó bizonyos szakaszain szükség lenne vízerőművek megépítésére, s a szűk keresztmetszetek felszámolására, mely beavatkozások a biodiverzitás csökkenését vonnák maguk után. Így azok a csoportok, melyek elkötelezettek a természeti értékek védelme mellett nem támogatják az ökoszisztéma rombolását, pedig a gazdasági érdekek egyértelműen a folyó potenciáljának kihasználását diktálják.

A legfőbb problémát az jelenti, hogy 14 állam érdekeiben kellene közös összekapcsolódásokat találni, s egyetértést teremteni a megvalósítást illetően is. A konszenzusteremtést hátráltató tényezők között a leglényegesebb a régió sokszínűsége. A prioritások ismertetése során már találkozhattunk a fejlettségbeli különbségekkel. Kiemelendők az eltérések a GDP tekintetében, az országok teljesítménye között akár több

10-szeres differencia jelentkezik. További bizonyítékként szolgálnak erre a megújuló energiaforrások, a munkanélküliségi adatok, valamint a K+F szektorra fordított GDP arányok. A régió heterogenitását az Európai Unió nem akarja megszüntetni, hiszen ettől igazán különleges a Duna folyó mentén elhelyezkedő országok csoportja. A Közösség nem azt várja a résztvevőktől, hogy nemzeti identitásukat feladva, s nemzeti érdekeiket csorbítva vállaljanak szerepet a kooperációban, hanem azt, hogy egyetértésre törekedve lendítsék fel a térséget úgy gazdaságilag, mint kulturális értelemben. Talán éppen ez az oka, hogy a makrorégiók a nemzeti és a szupranacionális kormányzati szint között helyezkednek el. Így teret engednek az alulról jövő kezdeményezéseknek, nem éreztetik direkt módon egy „felsőbb irányítás” jelenlétét, ugyanakkor a kormányközi egyeztetések dominanciája jelenti gátját a nemzeti érdekek mindenek feletti érvényesítési akaratának.

Meggyőződésem, hogy a makroregionális koncepciók előrébb viszik az Európai Unió fejlődését, hozzájárulva a globális szerepvállalás és versenyképesség növekedéséhez. A Közösségnek immár 27 tagállamot kell az egyéni, speciális adottságok alapján kijelölt fejlődési ösvényen terelgetnie, amit nagyban megkönnyíthet a hasonló nehézségekkel szembesülő országcsoportok makroregionális keretrendszerbe történő integrálása. A makrorégiók új teret nyitnak a területi tervezésnek, s a területi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének, továbbá összekapcsolnak szektorális politikákat. A többszintűség dinamizmust eredményezhet mind az európai integráció, mind pedig a makroregionális térségek számára. Nem elhanyagolandó a nem Európai Unió országok összekapcsolása az integrációban már résztvevő tagállamokkal. Véleményem szerint a Duna Stratégia kiváló lehetőséget biztosít a balkáni országok számára, hogy bepillantást nyerjenek a közösségi döntéshozatalba, működési rendszerbe. Az Unió pedig folyamatosan nyomon tudja követni ezen térség fejlődését, valamint alkalmazkodóképességét. Nem utolsósorban az együttműködés által felmérhető a nyugat-balkáni régió kooperációs hajlandósága, az integrációra való rákapcsolódásuk sikere.

Nem feledkezhetünk meg hazánk szerepvállalásáról, hiszen akár a Duna térség, akár Közép-Európa fejlesztési terveit nézzük, Magyarország igyekezett összefogásra sarkallni az itt elhelyezkedő nemzeteket. Az Európai Duna Régió Stratégiában szintén sokrétű a részvételünk. Már a kezdetektől kinyilvánítottuk elköteleződésünket a makroregionális koncepció irányába. Sikerként könyvelhető el a stratégia magyar elnökség alatti elfogadása, s ez lendületet adhat közvetítő szerepünk további érvényesítésére. Magyarország szempontjából az egyik leglényegesebb kérdést az energetikaszektor problémáinak megoldása jelenti, hiszen a többi közép-kelet-európai, valamint balkáni országgal együtt kiszolgáltatottak és rendkívül

sebezhetőek vagyunk e tekintetben. A kitettség leküzdése érdekében a térség országainak összefogása a tárgyalások során az alkupozíciónk megerősödését okozná. A közlekedési hálózatok fejlesztése, a régión belüli összeköttetések javításához szintén elemi érdekeink fűződnek, főképp a kereskedelemre és a szállításokra vonatkozóan.

Hazánknak Csehországgal, Szlovákiával és Romániával kell szorosabb kapcsolatot ápolnia, méghozzá roppant szignifikáns kérdésekben, mint a fenntartható energiaellátás, a vízminőség védelme, illetve a környezeti kockázatok kezelése. A koordinátori szerepkör komoly felelősséget ró az országokra, viszont ezzel együtt hozzájárulhat a nézeteltérések elsimításához. Esetünkben nyílt konfrontációkra Szlovákiával került sor, a „békülés” előremozdítaná a két ország közti kapcsolatok felvirágzását, s a Duna térség belső feszültségének redukciójához is hozzájárulna.

Összességében a makroregionális stratégiák, így az Európai Duna Régió Stratégia esetében is kettős megfelelési „kényszer” áll fenn. Egyfelől az Európai Unió által támasztott követelményeknek kell eleget tenni, másfelől pedig a térségen belüli elvárások teljesítése szükséges. A duális célrendszer összehangolása nem könnyű, a hosszú távú sikerek szempontjából mégis a létfontosságú. Bízom benne, hogy Magyarország és a többi résztvevő állam is képes levetkőzni a múltbéli sérelmeit, felülemelkedni más nemzetekkel folytatott vitás kérdésein, s az érdekek harmonizálása által előmozdítják a stratégia eredményességét. S túl azon, hogy a makrorégiót lefedő országok a belső feszültség feloldására koncentrálnak, szem előtt tartják a közösségi integráció mélyülését is. Hogy a mérleg nyelve a siker vagy a kudarc felé billen-e? Az útvésztlő elhagyása után megtudjuk a választ...

FELHASZNÁLT IRODALOM

Magyar és idegen nyelvű könyvek, folyóiratok, tanulmányok

A 2009. május 6.-i ulmi Duna Csúcstalálkozó zárónyilatkozata

In: Falu Város Régió 2009. Különszám 6-8. oldal

Ágh Attila (2010a): Danube Strategy as a challenge of globalized locality (glocality): The Europeanization of a Functional Macro-Region in the Danube Valley

In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 13-39

Ágh Attila (2010b): Regionalisation as a Driving Force of EU Widening: Recovering from the EU 'Carrot Crisis' into the 'East'

In: Europe-Asia Studies October 2010, Vol. 62, No. 8, Pages 1239-1266

Barysch, Katinka (2010): Should the Nabucco pipeline project be shelved?

Forrás: Centre for European Reform: policy brief, Transatlantic Academy publications Mai 2010

Braun Gábor - Kovács Zoltán László (2011): Makroregionális stratégiák

In: Pénzügyi szemle 2011. 1. szám, 78-92. oldal

Cernaianu N., Stegaroui V., Stegaroui C. E. (2010): Transport Network in Concept European Road

In: Asian Journal of Business Management 2010 Issue: 2 Pages: 89-93

Coroban, Costel (2011): Some Consideration on the EU Danube Strategy and The Black Sea Region

In: Eastern Journal of European Studies 2011 June Vol: 2 Issue: 1 Pages 97-110

Cs. Pavisa Anna (2010): Magyar hozzájárulás az Európai Duna Régió Stratégiához

In: Építésügyi szemle: az építésügy szakmapolitikai folyóirata, 2010. LII. évfolyam 2. szám 41-45. oldal

Deme Péter (2011): Kulturális szempontok a Duna Stratégiában

In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 25-30. oldal

Dieringer, Jürgen–Laukó Patricia–Schneider Gábor (2010): Towards a European Strategy for the Danube Area

In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 64-91

Dobrescu, Emilian M. – Grigorescu, Adriana (2011): The European Union Strategy for the Danube – Preliminaries, mechanisms, positions, priorities and effects

In: Revista Romana de Economie 2011 Vol: 32 Issue: 1 Pages: 169-190

Dühr, Stefanie (2011): Baltic Sea, Danube and Macro-Regional Strategies: A Model for Transnational Cooperation in the EU?

Forrás: Notre Europe Publications 2011

Fejes Zsuzsanna (2011a): A Duna-stratégia a többszintű kormányzás rendszerében

In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 105-112. oldal

Fejes Zsuzsanna (2011b): Európa zöld folyosója – a Duna-stratégia járatlan útjai Interjú Barsiné Pataky Etelka kormánybiztossal a Duna-régió stratégia és a magyar EU-elnökség aktuális kérdéseiről

In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 5-13. oldal

Freifeld, Daniel (2009): Nabucco: Pipeline Politics and the US-Turkey Strategic Partnership

In: Turkish Policy Quarterly 2009 Volume 7, Number 4, Pages 67-79

Gauder Péter (2009): Duna-stratégia - Európa új mederben

In: Beszélő, 2009. XIV. évfolyam 11-12. szám 86-89. oldal

Gerner Éva (2004): Jubiláló Alpok-Adria Munkaközösség

In: Barátság 2004 11. évfolyam, 1. szám 4146-4151. oldal

Giffinger, Rudolf – Suitner, Johannes (2010): Danube Region Strategy: Arguments for a territorial capital based multilevel approach

In: Spatium October 2010 No. 23 Pages: 9-16

Gyévai Zoltán: A Monarchia hullámain – Európai Duna Stratégia

In: Figyelő 2010 27. szám 16-19. oldal

Győri Szabó Róbert (2006): Kisebbség, autonómia, regionalizmus Osiris Kiadó, Budapest 2006

Hardi Tamás (2010): A Duna térség mint fejlesztési nagytérség (The Danube Region as a Macro-development Region)

In: Tér és Társadalom 2010 XXIV. évfolyam 4. szám 125-141. oldal

Kaiser Tamás (2010): Regional development in the EU and the European Danube Strategy

In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 40-63

Kiss Ervin (2011): A Duna-stratégia a Duna Menti Kamarák Szövetsége szemszögéből

In: Európai Tükör 2011. 1. szám 44-54. oldal

Koller Boglárka (2010): The imagined region. Prospects of the Danube identity

In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 173-187

Kozma József (2011): Kettős kihívás – Duna-stratégia és regionalizmus

In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 96-105. oldal

Lengyel Imre - Rechnitzer János (2004): Regionális gazdaságtan Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2004

Lütgenau, Stefan August (2010): Civil society participation in the European Danube Strategy
In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 188-206

Makkay Lilla (2010): A balti-tengeri térség és az EU balti-tengeri stratégiája
In: Európai Tükör 2010, 15. évfolyam, 5. szám 18-34. oldal

Mankoff, Jeffrey (2009): Eurasian Energy Security: Council Special Report No. 43
Forrás: Publisher Council on Foreign Relations Press February 2009

Marketos, Thrassy N. (2009): Eastern Caspian Sea Energy Geopolitics: A Litmus Test for the U.S. – Russia – China Struggle for the Geostrategic Control of Eurasia
In: Caucasian Review of International Affairs 2009, Vol. 3 , Issue 1, Pages: 2-19

Mirwaldt, K. – McMaster, I. – Bachtler J. (2010): The Concept of Macro-Regions: Practice and Prospects
Forrás: European Policies Research Centre November 2010

Molnár Anna (2010): From the pilot experience of the Baltic Sea Strategy to the implementation of macro-regions in other regions
In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 109-133

Mydlo Tamás (2007): A Kis Dunai Együttműködés évfordulójára. Gondolatok az európai identitás és a regionális kapcsolatok viszonyáról, mint a magyar külpolitika geopolitikailag meghatározó tényezőjéről
In: Európai Tükör 2007 12. évfolyam, 4. szám 84-89. oldal

Nagy Henrietta (2009): Regionális politika, egyetemi jegyzet, SZIE GTK Gödöllő, 2009

Nemes Nagy József (1997): Régiók, regionalizmus
In: Educatio 1997 3. szám 407-423. oldal

Niculescu, Agnes (2010): Changes in Romania's foreign policy from the perspective of NATO and EU membership
In: Romanian Journal of Romanian Affairs 2010 Vol. 10, No. 1, Pages: 64-76

Pánovics Attila (2011): Az EU Duna-régió stratégiájának környezetvédelmi aspektusai
In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 74-82. oldal

Pirvu, Daniela - Ungureanu, Emilia - Ciorchina, Natalia (2011): Opportunities and Difficulties in the Implementation of Projects Financed Through the INTERREG IVC Program in Romania
Forrás: Transylvanian Review of Administrative Sciences, No. 32 E/2011, pp. 195-206

- Rechnitzer János (1998): Területi stratégiák Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1998
- Rechnitzer János - Smahó Melinda (2011): Területi politika Akadémiai Kiadó, Budapest 2011
- Rusu, Diana (2011): Regionalization in the Black Sea Area: A Comparative Study
In: Romanian Journal of European Affairs 2011 Vol: 11 Issue: 2 Pages: 47-65
- Smith, Keith C. (2010): Bringing Energy Security to East Central Europe, Regional Cooperation is the Key
Forrás: Center for Strategic and International Studies April 2010, publications
- Stocchiero, Andrea (2010): Macro-Regions of Europe: Old Wine in a New Bottle? Backround Paper, April 2010
In: Centro Studi di Politica Internazionale
- Szabó Erika (2011): Duna-stratégia mint a közép-európai együttműködés terepe
In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 13-19. oldal
- Szabó Gábor - Folk György (2011): Uniós Duna-stratégia: vízen és fellegekben
In: HVG 2011 XXXIII. évfolyam 18. szám 69-70. oldal
- Szabó Tamás–Polgár Tamás (2010): The Danube Strategy and Innovation. Perspectives and priorities
In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 145-172
- Szirmai S. Péter (2010): Vízlépcsőről egy szót se! – Uniós Duna Stratégia
In: Figyelő 2010 49. szám 14-15. oldal
- Török Livia–Ders Csaba (2010): The emerging Danube Macro Region from the perspective Budapest
In: Attila Ágh – Tamás Kaiser – Boglárka Koller et. al.: Europeanization of the Danube Region: The Blue Ribbon Project, ZSFK Blue Ribbon Research Centre, Budapest 2010 Pages 209-222
- Török Livia-Lendvai Tímea (2011): Helyi értékeken alapuló Duna-régió. A Duna-menti identitáskörzetek létrehozását megalapozó gondolatok
In: Európai Tükör 2011 XVI. évfolyam 1. szám 33-43. oldal
- V. Pap Zsófia (2011): Együttműködésre készítjük a Duna menti országokat – A magyar EU-elnökségre vár a Duna-stratégia elfogadtatása
In: Gazdasági Tükörkép Magazin 2011 2. szám 46-48. oldal
- Varga-Lencsés Viktória (2009): Európai Duna Régió Stratégia – az európai együttműködés új megközelítése = European Danube Region Strategy (EDRS) - A new approach in European Territorial Cooperation
In: Falu Város Régió, 2009. 1. sz. 22-23. oldal
- Vladimir Socor (2008): Sourcing the Nabucco pipeline to prevail against south stream
In: Eurasia Daily Monitor: Volume 5, Issue 25, 8/2/2008

Magyar és idegen nyelvű internetes irodalomforrások

A Duna-régióra vonatkozó Európai Unió Stratégia

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/danube/documents/leaflet/danube_2010_hu.pdf

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 23.

A VII. páneurópai folyosó

Forrás:

http://realzoldek.weboldala.net/albums/userpics/10001/VII_folyos%C3%B3_Duna-haj%C3%B3z%C3%A1sv%C3%ADsz%C3%A1ll%C3%ADt%C3%A1s2%5B1%5DKHEM.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 3.

A Tanács határozata (2006. október 6.) a kohézióra vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásokról (2006/702/EK)

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/l_29120061021hu00110032.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 11.

Alpok-Adria Munkaközösség Jövőkép a 21. századi Európában

Forrás:

<http://www.alpeadria.org/magyar/index.php?page=504552142&f=1&i=733044516&s=504552142>

Letöltés időpontja: 2012. március 29.

Az EU Duna térségre szóló stratégiájának elkészítése Magyarország hozzájárulása

Forrás:

http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/4B37EB16-D850-4B52-BB8D-748A0B590423/0/nonpaper_hu.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 4.

Az Európai Parlament és a Tanács 1364/2006/EK határozata (2006. szeptember 6.) a transzeurópai energiahálózatokra vonatkozó iránymutatások megállapításáról és a 96/391/EK és az 1229/2003/EK határozat hatályon kívül helyezéséről

Forrás: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0001:0023:HU:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0001:0023:HU:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0001:0023:HU:PDF)

Letöltés időpontja: 2012. március 25.

Butcher, Louise: Trans-European Transport Networks (TENT-T)
7 February 2012

Forrás: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN00478>

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

CODE-TEN Strategic Assessment of Corridor Developments TEN Improvements and Extensions to the CEEC/CIS, Corridor V Final Report Februar 1999

Forrás: <http://www.iccr-international.org/code-ten/docs/codeten-corridor5.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. február 23.

Commission Staff Working Document: Action Plan

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/action_plan_danube.pdf

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 25.

Communication from the Commission

Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs: Community Strategic Guidelines, 2007-2013

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/050706osc_en.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 11.

Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/baltic/com_baltic_en.pdf

Letöltés időpontja: 2011. október 17.

Community Initiative INTERREG II 1994-1999: An initial evaluation January 2000

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/interreg_en.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 2.

Community Initiatives

Forrás: [http://www.interact-](http://www.interact-eu.net/downloads/2463/Technical_Fiche_on_INTERREG_I_-_European_Commission.pdf)

[eu.net/downloads/2463/Technical_Fiche_on_INTERREG_I_-_European_Commission.pdf](http://www.interact-eu.net/downloads/2463/Technical_Fiche_on_INTERREG_I_-_European_Commission.pdf)

Letöltés időpontja: 2012. március 2.

Council of the European Union: Council conclusions on the European Union Strategy for the Danube Region 3083rd GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 13 April 2011

Forrás:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/121511.pdf

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 23.

Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC

Forrás: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF)

Letöltés időpontja: 2011. október 4.

Dr. Kruppa Éva: Régiók a határon: határmenti együttműködés az Európai Unióban és Közép-Európában

Forrás: http://www.lib.uni-corvinus.hu/phd/kruppa_eva.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 2.

- Engl, Alice: Territorial Cooperation in Europe: Coordinated Strategy or lost in Confusion?
Forrás: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws4_paper1_engl_territorial_cooperation.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 25.
- EU Bizottság: Európai Duna Régió Stratégia (EDRS): Akcióterv összefoglaló
Forrás: http://www.hidrologia.hu/mht/letoltes/eu_duna_regio_akcioterv-magyar%20osszefoglalo-1.pdf
Letöltés időpontja: 2011. október 4.
- European Strategy for the Danube Region: Contribution of the Pan-European Transport Corridor VII, the Danube
Forrás: <http://www.corridor7.org/documents/>
Letöltés időpontja: 2012. március 3.
- European Territorial Cooperation post 2013 – Position Paper
Forrás: http://www.interact-eu.net/downloads/2152/INTERACT_Position_Paper___ETC_beyond_2013___07.2010.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 25.
- Ex-post evaluation of the Interreg II Community Initiative (1994-1999)
Forrás: http://www.interact-eu.net/downloads/2392/European_Commission___INTERREG_II_Ex-post_Evaluation_Summary.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 2.
- Gelei Andrea, Halászné Sipos Erzsébet: Magyarország regionális logisztikai központtá válásának alapvető kérdései és feltételei, 71. számú Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031 2006. február
Forrás: <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/109/1/Gelei-Hal%C3%A1szn%C3%A9971.pdf>
Letöltés időpontja: 2012. március 1.
- Grünbuch hin zu einem sicheren, nachhaltigen und wettbewerbsfähigen europäischen Energienetz
Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0782:FIN:DE:PDF>
Letöltés időpontja: 2012. március 1.
- Hungary's contribution to the development of the Danube Strategy
Forrás: ec.europa.eu/regional_policy/archive/.../doc/.../hu_position_072010.doc
Letöltés időpontja: 2012. február 4.
- INTERREG III Community Initiative (2000-2006) Ex-Post Evaluation Final Report
Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/intereg_executive_summary_en.pdf
Letöltés időpontja: 2012. március 2.

Ionescu, Ioana Veronica: European Union Strategy for the Danube Region: Toward a structural reform of the regional cooperation

Forrás: drcsummerschool.eu/static/designs/.../portlets/.../getFile.jsp?...

Letöltés időpontja: 2011. október 20.

Joenniemi, Pertti: The EU Strategy for the Baltic Sea Region: A Catalyst for What?

Forrás: Danish Institute for International Studies <http://www.diis.dk/sw82427.asp>

Letöltés időpontja: 2012. január 31.

Joint Statement of Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin

Forrás: <http://www.corridor7.org/documents/>

Letöltés időpontja: 2012. március 3.

Magyarország gyorsforgalmi hálózatának 10 éves fejlesztési programja

Forrás: http://www.uvt.bme.hu/targyak/eu/eu_la/eu_la_2_5.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 3.

Magyarország hozzájárulása a Duna Stratégia fejlesztéséhez

Forrás: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/53CF640E-631A-4CE6-9C28-D9B0A4775B65/0/DS_magyar_hozzajarulas_III_100621_hu.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 21.

Mid-term evaluation of the TEN-T Programme (2007-2013) Final Report March 2011

Forrás:

http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/midterm_review/doc/final_report_v_to_commission_12_04_2011.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen: Strategie der Europäischen Union für den Donaauraum

Forrás: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0715:FIN:DE:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0715:FIN:DE:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0715:FIN:DE:PDF) 11. oldal

Letöltés időpontja: 2011. szeptember 23.

Nabucco and Turkmenistan Our Energy Security, Turkmen's misery, Position Paper, October 2010

Forrás: <http://bankwatch.org/sites/default/files/OurEnergySecurity.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. március 4.

Otocan, Oriano: Report „Euroregion as a mechanism for strengthening transfrontier and interregional co-operation: opportunities and challenges

Forrás: [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-UDT\(2010\)008-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-UDT(2010)008-e.pdf)

Letöltés időpontja: 2012. március 17.

Perkmann, Markus: The rise of the Euroregion. A bird's eye perspective on European cross-border cooperation

Forrás: <http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/perkmann-rise-of-euroregion.pdf>

Letöltés időpontja: 2012. március 17.

Pintér Tibor: Duna-stratégia – Fejlesztési kilátások és ellentmondások

Forrás:

<http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2011/kreativgondolkodas/PinterT.pdf>

Letöltés időpontja: 2011. november 30.

Soave, Piero: Financing the Trans-European Networks

Forrás: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_4.7.2.pdf

Letöltés időpontja: 2012. március 5.

Temesi István: Regionalizmus és regionalizáció (doktori értekezés)

Forrás: [http://doktori-](http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Temesi_Istvan_ertekezes.pdf)

[iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Temesi_Istvan_ertekezes.pdf](http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Temesi_Istvan_ertekezes.pdf)

Letöltés időpontja: 2011. február 6.

TEN-T Annual Activity Report 2010-2011 for PP17, Railway Axis Paris-Strasbourg-Stuttgart-Wien-Bratislava, Péter Balázs Brussels October 2011

Forrás: http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/ten-t-implementation/priority-projects/european-coordinators/peter-balazs_en.htm

Letöltés időpontja: 2012. február 25.

The Intermediate evaluation of the Interregional Cooperation Programme INTERREG IVC Final Report

Forrás: www.interact-eu.net

Letöltés időpontja: 2012. március 15.

<http://cetc.pl/index.php?lang=en&mod=oporozumieniu>

http://dunahajozhatosag.hu/index.php?menu=ten_t

http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/prote/mechanism.htm

http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/index_hu.htm

http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=DE&gv_reg=705&gv_PGM=1294&gv_defL=4&LAN=13

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24235_hu.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/l27066_en.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24226e_en.htm

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1461&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>

<http://www.alpeadria.org/deutsch/index.php?page=728932129&f=1&i=728932129>

http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=15

<http://www.hu-hr-ipa.com/en/>

<http://www.huro-cbc.eu/en/>

<http://www.husk-cbc.eu/hu/>

http://www.mol.hu/hu/a_molrol/mediaszoba/kozlemenyek/2008/europai_energia_infrastruktura__ndash__nets_projekt_/

<http://www.southeast-europe.net/en/>

<http://www.vati.hu/index.php?page=main&menu=20512&langcode=hu>

www.at-hu.net

www.cadses.net

www.central2013.eu

www.eu2011.hu

www.huskroua-cbc.net

www.hu-srb-ipa.com

www.nfu.hu/download/3011/06_Strukturális%20Alapok.pdf

Letöltés időpontja: 2012. február 12.

www.si-hu.eu

A táblázatokhoz és diagramokhoz felhasznált irodalom

Eurostat honlapja

Szerb Statisztikai Hivatal honlapja

Montenegrói Statisztikai Hivatal honlapja

Montenegrói Nemzeti Bank honlapja

Moldovai Statisztikai Hivatal honlapja

Ukrán Nemzeti Bank honlapja

IMF honlapja

Central Bank of BiH honlapja